nfraſcri
ſernari
nte ſen-
r a qua
niarijs
ōſtituti
ſtatuta
notu ꝛ
s penis
nt hec
s ducen
viginti
actura:
ſciom-
n com-
a volu-
natores
gionū;
is quo
Marie
uſatori
atos ꝛ
contra
cos ſub
tra iu-
ad exe-
atione:
enator
s:pigri
oꝝ ipſo
endoꝝ
lico ſub
ī anno

palatio
tᵒ San
cēbris

Homelia doctiſſi
lis ſancte Cruc
principis ha
mili

13

Homelia doctiſſima Reuerendiſſimi dñi Cardina lis ſancte Crucis utriuſq; Philoſophie facile principis habita coram maximo Maxi miliano Ceſare ſemper Auguſto.

Carvajal

¶S
no c
Ber

L
min
chil
inte
geb
ctri
pop
M.
bat
xill
rau
mo
lucē
Om
tiun
me a
mitt
aſcri
ra.
& C
gi ia
ſuer
enin

¶ Sereniſſimo ac Inuictiſſimo Ceſari Maximilia
no electo Ro. Imperatori ſemper Aug. Georgius
Benignus Epiſcopus Callieñ. felicitatem.

POſt recitatã omeliam illam quã in feſto ex-
altationis ſancte Crucis Reuerẽdiſſimus do
minus meus Cardi. legatus ſupioribus diebus Me
chilinie te audiente & nobis omnibus mirantibus
inter ſacra ad populũ habuit Sacratiſſi. Ceſar: an-
gebar plurimũ animo ꝙ orõne tam luculẽta & do
ctrina diuina referta qui abſuerũt & qui futurus ẽ
populꝰ/fraudatũ iri uidebã. Quod cũ cogito & ad
M. tuã me cõuerto ad quã accẽdendã orõ tota tẽde
bat & cui iſthec quãte cure ſint pauloãte in meo ue
xillo uictorie qđ illi dedicaui probe cognouerã: cu
raui ut ſapientiſſima illa uerba que more doctiſſi-
moꝝ antiquoꝝ patrũ ad te & populũ facta ſunt: in
lucẽ uenirẽt. Et quotquot potui modis exemplum
Omelie habere adnitor/ in quo magnũ mihi nego-
tium paraui. Nã ꝙ maxime illã petebã: tam maxi-
me autor negabat. Vel ꝙ iſta archana ſcriptis com
mittenda non eſſent. Vel ꝙ renueret ea nomini ſuo
aſcribi: q̃uis ſumme ſperaret & confideret ita futu-
ra. Vicit tandem meum ſtudium ingeniũ bonum
& Omelie facta mihi eſt ſicut uolui poteſtas. Le-
gi iam illico uno ſpiritu: & q̃uis forma orõnis eadẽ
fuerit: materia tamẽ plurima illi addita ẽ. Breuis
enim dicẽdo fuit: & ſũmatim rerũ capita perſtrin-

xerat quam poſtmodū reſumens ſapientiſſimus pa-
ter/cui paſſim plurima occurrebant doctiſſime il-
lam magnis ſententiis ampliauit· Quod factum a
maioribus ſepiſſime accepimus:qui longiores ſcri
bendo q̄ recitando orationes ſuas poſteris relique-
runt: quod maxime in parte allegorica Omelie fa-
ctum percipio · In qua quod per epithetomata Se
renitas tua audiuit ita late ſcriptū poſtea eſt ut in
tractatum aut librum Omelia creuiſſe uideatur·
Sed ut in uere bonis nulla copia excedit ita cōmen-
dari eam & admirari q̄ maxime decet · Bone deus
quot archana qualia miſteria complexus aperuit
& certis rationibus qua facilitate hoſtes crucis bre
ui deuincēdos oſtendit· eam quū cernerem in chri
ſtianis principibus excitandis te potiſſimū petere
te ſolum intueri & ad bonum pub·tendere:curaui
ut ederetur, De qua unuſquiſq; iudiciū faciet quā
tum tanto patri debeatur· Ego ne ad auriū uolup-
tatem loquutus uidear: ſat putabo effeciſſe ſi eam
ut accepi diutius latere non ſuſtinuero·

¶ Omelia habita Mechlinie in Collegiata eccl̃ia ſancti Rumoldi Cameracẽ dioc. per R. in xp̃o patrem dñm Bernardinũ Caruagal Ep̃m Tuſculañ S. R. E. Cardi. ſancte Crucis in Hieruſalem Patriarchã Hieroſolymitanũ apoſtolicũ Legatum preſente Sereniſſimo ac Inuictiſſimo domino Maximiliano dei gr̃a Electo Ro. Imperatore ſemp̱ Auguſto: & Illuſtriſſimo dño Carolo Principe Hiſpanie Archiduce Auſtrie Burgũdie Duce eius chariſſimo Nepote: & Illuſtriſſima domina Margarita Archiduciſſa Auſtrie eiuſdem domini Ceſaris ſapiẽtiſſima filia: ac trib⁹ Illuſtriſſimis dñabus infantibus Hiſpanie eiuſdem Principis ſororibus. Anno ſalutis chriſtiãe. M. d. viii die uero. xiiii. Septẽbris in Exaltatiõe ſc̃tẽ Crucis: que tamẽ pro maiori ſui p̃te ſignãter in alegorico ſenſu nõ fuit ad l̃ram ſed ſũmarie recitata.

Nũc iuditium eſt mundi: nunc Princeps mũdi huius eiicietur foras. Scribunt̃ hec Io. xii. que ſancta Romana & uniuerſalis eccleſia in euãgelica lectione hodierne celebritatis nobis legenda ꝓpoſuit.

IN quibus uerbis exponẽdis Sereniſ. ac Inuictiſſime Ceſar aliqua pro illoꝝ merito referimus ex ueteri inſtituto antiquorum uere ep̃ali, ad quos nõ tã ſpectat ſacra miniſtrare q̃ illa explicare atq; docere iuxta quod & Paulus nõ miſit me inq̃t Pria coꝝ. xp̃s baptizare ſed euãgelizare. Ieiuna igit̃ & incõ prio.

poſita omelia ac ſcholaſtica lectiõe dictoꝝ uerboꝝ
interpretationẽ pſtringemus:cũ auxilio diuini nu
Scda coꝝ· minis : ſine quo iuxta eundẽ Apl̃m nõ ſumus ſuffi-
tertio. cientes cogitare aliqd ex nobis q̃ſi ex nobis:ſed ſuffi
ciẽtia noſtra ex deo eſt · Quod piẽtiſſimũ preſidiũ
quũ ante miſſaꝝ ſolẽnia pro utroq; officio miſſe ui
delicet & omelie ſuppliciter & deuote implorauerí
Iaco·prio· mus:non eſt uiſum nobis denuo illud repetere: ſed
in eo cõſidẽtes qui largit̃ oĩbus affluenter & nõ im-
ps·lxvii· properat & qui dat uerbũ euangelizãtibus uirtute
multa : Verba hec Thematis & tituli nr̃e lectionis
trifariã cõmentabimur · Prío ad lr̃am pro hiſtoria
hodierni feſti · Scdo ad allegoriã ꝑ aſſiſtentia ur̃a
Ceſarea & chariſſimoꝝ ur̃orum pignoꝝ · Tertio ad
tropologiã pro indulgẽtia plenaria a nobis hodie
aſſiſtẽtibus huic miſſe nr̃e & benedictioni ſolẽni ac
baſilicã hãc ſancti Rumoldi uiſitãtibus reꝑmiſſa·
¶ Sed duo ante oĩa preſupponẽda ſunt nobis · Pri-
Scda Pe. mũ ꝙ ſola ſcriptura ſacra cuius auctor eſt deus Spi
primo· ritu ſctõ eni inſpirati loquuti ſunt ſcti dei ut Petr9
dicit in Canonica patit̃ multiplicẽ ſenſũ teſte Gre-
gorio ſup Iob · Oĩs autẽ humana ſcriptura ſolo lit-
terali ſenſu cõtẽtari debet · Quũ eni homo ſit tantũ
auctor uocũ & nõ rerũ:uocibus põt impare ad ſig
nificationẽ nõ rebus · Deus tñ qui uocũ & rerũ eſt
auctor & cõditor nõ ſolũ uoces ad ſignificãdũ impo
nit:ſed res etiã ſignificatas per uoces ad alias iterũ
res ſignificãdas inſtituere põt · In pría ſignificatio

ne uocũ conſtituit̃ lr̃alis ſenſus ſcripture q diffinit̃
quẽ facit lr̃a uel uocibus intẽdit auctor·unde & pa
rabolicus ſenſus ſub lr̃ali cõprehẽdit̃·In alia ſigni
ficatiõe rerũ cõſiſtit miſteriũ & ſpũs. Vnde & my
ſticus & ſpũalis ſenſus nũcupat̃.Qui deĩde triſariã
partit̃:uel eni͂ res ſignificate p uoces ſignificãt ulte
rius res alias ptinẽtes ad eccl̃iam militãtẽ aut fidẽ
& tũc eſt allegoria: uel res ptinẽtes ad mores & ani
mã:& tũc eſt tropologia.uel ptinẽtes ad celeſtẽ glo
riã & tunc ẽ anagogia·Vnde antiquus uerſus magi
ſtroꝝ habet·Lr̃a geſta docet:quid credas allegoria
Tropologia qd facias:quid ſperes anagogia· Ver
ba aũt a nobis ꝓpoſita Anagogiã non patiunt̃:quũ
in celis nõ ſit lis aut iuditiũ nec Princeps aliquis de
turbãdus.Patient̃ ergo ſolũ triplicẽ intellectũ·Lit
teralẽ de Cruce & demõe· Allegoricũ de hoc tpe &
Mahomete.Tropologicũ de indulgẽtia & peccato
¶ Scdo p̄ſuppõi oportet ꝙ ſãcta Ro·ac uñis eccl̃ia
que Cruci dñice exhibet cultũ & adoratiõẽ latrie
Duo feſta Crucis p anni circulũ p̄cipue nobis cele
branda ꝓponit· Alterũ Inuentiõis in Maio ad finẽ
Tauri. Alterũ exaltatiõis in Septemb̃.in prĩcipio
libre·Et utrũq; feſtũ fuit introductũ a Ro.Impato
ribus & a Ro·põtificibus ſtabilitũ ordinatũ & indi
ctũ.Et nõ ab re diximꝰ Cruci dñice exhiberi latriã
eſt eni͂ figura & imago Crucifixi: & eadẽ adoratio
debet̃ rei & imagini ut imago ẽ·Phi·docẽte in lib·
de memo·eũdẽ eſſe motũ ĩ re & ĩ imaginẽ & p̄terea

cōtactus ille dn̄ici corpis & aſpſio benedicti illiꝰ ſā
guinis ſup crucē & ſolutio p̄tii nr̄e redēptiōis in ue
nerabili illo crucis ligno: cām adoratiōis neceſſariā
illi exhibēt. Vn̄ de cruce uľis cātat eccľia. Tuā cru
cē adoramus dn̄e. & alibi. O crux aue ſpes unica. &
nō īmerito cōtigit feſta Crucis ſub tauro & libra ce
lebrari ab hiis q̄ fortitudinē & iuſticiā crucis uene
rant̄. Taurus enī fortitudinē notat: libra iuſticiā.
Nihilq̄ꝫ fortiꝰ & iuſtiꝰ xp̄s dn̄s ꝓ nobis fecit q̄ ī lig
no crucis ꝓ nobis pati. Vltimū enī terribiliū cōtra
q̄ nos fortitudo īformat ē mors. Ethico. iii. & maio
Io. xv. rē charitatē nemo habet dicēte dn̄o q̄ ut aīam ſuam
ponat qs ꝓ amicis ſuis. Taurū ergo & uitulū fortiſ
ſimū & ſuauiſſimū holocauſtū ī ara crucis ꝓ nobis
ſe dn̄s fortiſſime exhibuit. Nihil etiā iuſtiꝰ ꝑſoluit
In ligno enī prius Adā ꝓtoplaſtes nr̄ extēdēs bra-
chia ad pomū uetitū cuiꝰ guſtu & modico ſanguie
nutrimētali inde ſibi acq̄ſito: diuinā obediētiā pre
uaricauit & puritatē amiſit: ac nos oēs deo debito-
res fecit. In ligno deīde crucis ſcd̄us Adā xp̄s redē
ptor nr̄ grauiori extēſiōe brachioꝝ ac effuſiōe totiꝰ
ſanguīs nō ſolū nutrimentalis ſed etiā radicalis dei
p̄ris obediētiā īpleuit & piaculū primi parētis ꝑ
ſoluit. mēſura tn̄ & libra ſupabūdāti & coaceruata
Quū mīma gutta illiꝰ p̄tioſiſſimi ſanguīs pp infini
tū meritū uniti ſuppoſiti diuini ſufficiēs ēēt ꝓ redē
ptiōe oim pctōꝝ mūdi. imo. M. mūdoꝝ ſi forēt. ſed
ex diuīa ordīatiōe ut īfinitā ſuā caritatē nob̄ oſten

deret uniuerſum pretioſiſſimū theſaurum ſui ſan-
guinis effudit ut ubi abundauit delictū iuxta Apo Ro.v.
ſtolū ſupabundaret & gratia:& de hoc ſapiēter can
tat eccleſia Ipſe lignū tunc notauit dāna ligni ut ſol
ueret. quinimo ſunt qui dicāt q̄uis Apocryphum
habeatur ex ſeminibus illius ligni paradiſi partē
ligni crucis fuiſſe ſeminatā. Et feſtum quidē inuen
tionis a Conſtantino magno in utroq; ſeculo uere
magno introductū eſt: Quū enim ſibi ab angelo ut
eccleſiaſtica tradit hiſtoria innotuiſſet ſignū Cru-
cis in quo uinceret Maxentiū & in quo ſemꝑ uicit.
Deinde poſt glorioſam conuerſionē ſuam induxit
pientiſſimā matrem Helenā ut crucem dominicā
exquireret. Helena igitur Cōſtantini mater Hie-
roſolymā petiit ut ſigna chriſtiane uictorie inqui-
reret & poſt infinita miracula contingentia per he
breū Iudam deinde nominatū ſanctum Quiriacū
hieroſolymoꝝ Patriarchā qui ſub Iuliano apoſto-
ta glorioſiſſimū eſt paſſus martiriū: Inuenta eſt.iii
die Maii Natalis dominici Anno Trecenteſimo ter
ciodecimo. Et Iudas iſte alteri Iude reprobo cōmu
nicauit officio: ſed mutauit illud in melius. Iudas
quippe fuit qui pontificibus prodidit crucifixum
ut irrideretur. Iudaſq; fuit qui prodidit Helene
crucem ut glorificaretur. Et de hac uictoria Con-
ſtātini & cōuerſione magna ſub eo facta & perinde
de Crucis inuētione. Io. ad litterā in Apo.vii. mul Apo.vii.
ta ꝓphetauit. Hoc ergo Inuentionis feſtum Silue

ſter primus aut Iulius prius ſtatuerũt & cõfirma
runt de conſe·diſt·iii.Crucis dñi·Et q̃uis in rubro
capituli dicat̃·Euſebius papa: credimus p errorẽ
eſſe ſcriptũ quũ Euſebius multo tpe Conſtãtinum
p̃ceſſerit & crucis Inuentionẽ·Illa igit̃ ſanctiſſima
femia munificẽtiſſima Impatrix q̃ſi Apis argumẽ
toſa deo ſeruiẽs nõ ſolũ dominicã Crucem repperit
ſed & Crucis titulũ tribus lĩguis a Pilato deſcriptũ
clauos quoq; affixionis dñici corpis inuenit ubi mi
rificas elemoſynas & glorioſas fundatiões fecit·Nã
ut Machari⁹ eius tpis Hieroſolymoꝝ p̃riarcha de
ſcribit.Lxxii·eccleſias ingenti impenſa in terra ſan
cta fundauit:quas uermiculato etiã opere exorna
uit·Ex cruce autẽ dominica crucem fecit:quã Hie
roſolymis in Eccleſia dominici ſepulchri reliquit:
Eſa·xi· quod ſepulchrũ ipſa iuxta uaticiniũ Eſa·xi·reddi-
dit glorioſum:& alias Crucis partes argenteis the
cis Conſtantinopolim & Romã adduxit·In urbe
autem Roma domũ ſuam Eccleſiam ſanctæ Crucis
fundauit: apud quam bonã Crucis partem quæ ho
die illic uiſitur:& titulũ glorioſiſſime Crucis depo
ſuit·Qui deinde noſtro tempore qua die Nuntius
Granateñ expugnationis Romam applicuit mira
ac diuina quadam temporũ conuenientia·Denuo
quũ murus forte reſtauraretur ubi ſeruabatur re-
pertus eſt:qui ab Helene tẽpore in archa plumbea
ſiriceis cordis circũligata obſignataq; ſigillis illuc
uſq; latuiſſe credit̃ ut ſignũ chriſtiane uictorie in

urbe illa ſublimi Roma que orbis repreſentatiuus
eſt:tūc appareret quādo maxima xp̄ianoꝝ uicto-
ria de ſpurciſſimo Antixp̄o Mahomete in occiduo
haberet᷑. Quū enim ad ueritatem chriſtus uerſa fa
cie ad occidentē crucifixus ſit ut Criſoſtom⁹ memi
nit. Illa inſpectio occidētis in cruce:occidentē in fi-
de firmauit: & ad uindictā Crucis animauit. ſicut
& umbra crucifixi tangēs poſt meridiem ſanctum
Dimam bonū latronem ad chriſti dexterā crucifi-
xum illum glorificauit:cui dictū eſt. Hodie mecū
eris in paradiſo. Illa ergo conuerſio ad occidentem
effecit inter alia ut in urbe Romana fides uſq; ad
ultimū Iudiciū ſit manſura & ut ab ultimo occiden
tis Hiſpania uictoria cōtra inimicos crucis cū uere
deiiciēdi ſunt: potiſſimū inciperet. Et nō ſine miſte
rio ē ꝙ occidētalis eccl'ia Hiſpanieñ Tertiū aliud
feſtū Crucis ſub noīe triūphi in kalendario ſuo ſup
addidit:qđ ad. xvi. Iulii quotannis ueneraẗ. Reco
lēs gl'ioſiſſimam uictoriā Alfonſi. viii. ſub apparēte
in aere uexillo Crucis ſanguinei coloris cōtra Sara
cenos & uniuerſā Aphricā apud nauas de Toloſa
dioc. Toletañ. Qđ feſtū & Innocentius. iii. ſuis lr̄is
mirifice exornauit ꝓut ex illius regr̄o ſatis cōſtat.
Sed de hoc feſto quū ꝑticulare id ſit hiſpanie gētis
hodie nō dicim⁹ q̄uis hic aſſiſtat radix & ſpecies to
tius hiſpanie ſolūq; de duobus que uniuerſalis ad-
mittit Eccleſia proſequemur. In hoc igitur Inuen-
tionis feſto ſub Conſtātino & Helena preter aſpor

tationẽ Crucis & eius tituli ad urbem Romã : Illa
pientiſſima Helena ſuperficiẽ quoq; ferme totam
Caluarie montis in qua ſanguis chriſti ſparſus fue
rat ad ſuam Camerã Romã detulit:quã ſingulari
ter per Silueſtrũ papã die·xx· Martii cõſecrari ob
tinuit cũ plenaria quotãnis ea die peccatorꝝ remiſ-
ſione: & Camerã illam Romanã Hieruſalẽ uoluit
appellari: ſub ſpiritu preuidens ꝙ ſicut apud pri-
mã Hieruſalem uiſio pacis ideſt dei uiſio per fidẽ
a principio mundi uſq; ad Crucẽ chriſti permãſit
ita uſq; ad ultimũ iuditium apud urbem Romam
ſecundã Hieruſalẽ apud quã dñs in Petro iterum
crucifigi uoluit eadẽ uiſio fidei ſeruari & cuſtodiri
deberet: ut priuilegiũ illud etiã particularis urbis
Lu·xxii· Rome prorſus adimpleatur Rogaui pro te Petre
ut nõ deficiat fides tua· & apud hanc ſanctã Capel
lam Hieruſalẽ ubi olim poſt additũ urbi montem
celliũ fuit Romanũ Aſylum & impunitas flagitio-
rũ: conceſſerũt Romani pontifices tot indulgentias
ut uera ſit inibi impunitas criminum & remiſſio
omnium peccatorum . Cuius baſilice titulus mihi
q̃uis indigniſſimo a ſede apoſtolica multis ante an
nis extitit cõmendatus · O uere excellentiſſima ac
maxime uenerãda & recolenda femina que omnia
contempſit ut xp̃m lucrificaret· Imperatrix tamen
fuit· femina fuit· delicata fuit· pre omnibus tamẽ la
borauit· magna exempla religionis ac fidei feminis
ac uiris poſt ſe derelinquens·

¶Feſtũ autẽ aliud Crucis quod uniuerſalis eccle-
ſia celebrat eſt Exaltationis illius: quod hodie reco
litur & ſimiliter ab Impatore Ro. Heraclio uideli-
cet Athleta chriſti fortiſſimo Anno dñi Sexcenteſi
mo quartodecimo eſt introductũ: & a ſequentibus
Ro. Pontificibus ſtabilitũ & confirmatũ eſt. Quũ
eni peccatis tũc exigentibus chriſtianoꝝ Coſdroas
Rex Perſarũ: cuius opinioni & uictoriis in multis
ſucceſſit Mahometes: chriſtianos crudeliſſime in-
feſtaret & tandẽ Hieroſolymã occupaſſet: Crucem
dominicã ibidem a ſancta Helena relictã aſporta-
uit & ad ꝓuincias ſuas adduxit. Vbi ſe adorari fa
ciens ut deũ: turrim extruxit argenteã in qua ſedẽs
ad partem ſui dexterã Crucem dñi collocauit. He-
raclius aũt digniſſimus Impator tante diuine iniu
rie impatiẽs collecto exercitu acies Perſaꝝ fudit &
filiũ Coſdroe ſingulari certamine deuicit: ipſumq̃
Coſdroã eiuſq̃ regna debellauit & ſuperauit. Cru
ceq̃ recupata Hieroſolymã cum ingenti gloria re
meauit: quã urbẽ ingreſſurus ingenti pompa acie
bus pugnatoꝝ uallatus equo inſidens in modũ Ro
mani triũphi Crucem dñi baiulans: quũ porte Ci-
uitatis appropinquaret in aĩo ſuo forſan nõ chriſti
nomini ſed ſue uirtuti gloriã tribuẽs: Ecce repente
ab Angelo porta claudit̃ ciuitatis: quod quũ Impe
rator deo docilis grauiter miraretur & humiliter
cauſam exquireret: Reſponſum ab Angelo accepit
chriſtũ Regem glorie pedibus incedentẽ & humilẽ

portam illam intrauiſſe. Quod ipſe protinus imi-
tatur: & equo deſiliens nudis pedibus crucẽ hume
ris deferẽs ad portã Ciuitatis acceſſit: que ab Ange
lo ſubito aperta prorſus illi undiq; patuit. Et ſic in
cedens ad p̃riachialẽ uſq; eccleſiã dominici ſepul-
chri lignũ dominicũ deduxit ſupplicibꝰ uerbis hu
millime crucẽ uenerãdo: quibus eccleſia utitur for
ſan ex Heraclii inſtitutione. O crux ſplendidior cũ
ctis aſtris: mũdo celebris: hominibus multũ amabi
lis: ſanctior uniuerſis: que ſola fuiſti digna portare
talentũ mundi. Dulce lignũ dulces clauos/dulce põ
dus ſuſtinẽs: ſalua preſentem cateruã in tuis hodie
laudibus congregatã. Et de hac uictoria Heraclii
cõtra Coſdroam ad litteram Io. loquitur Apo. xii.
Quã etiam eccleſiam patriarchalẽ Hieroſolymitanã
Sanctiſſimus dñs noſter dñs Iulius. II. ſancte Ro.
ac uniuerſalis eccleſie Pontifex maximus mihi im-
p̃fectiſſimo cõdonauit. ut non uacaret a miſterio ꝙ
utraq; Hieruſalẽ Ro. & Paleſtina uni cõceſſa ſpẽ
uniõis & reductiõis Paleſtine ad obedientiã Roma
ni pontificis uicarii dei in terris nobis faceret. Quũ
Lu. xxii. de Petro ſit dictũ & ſucceſſoribus ſuis & tu aliqñ cõ
uerſus cõfirma fratres tuos: quod de P̃riarchalibus
ſedibus a fide recedentibus & ſub aliquo Petri ſuc-
ceſſore redeũtibus Abas Ioachim credidit interpre
tandũ. Nec modo ſine cauſa cõtigit ꝙ corã Ro. Im-
patore ſucceſſore illoꝝ Imperatoꝝ: qui feſta crucis
introduxerũt & honorarunt. Car. ſancte Crucis in

illius Exaltatiōis feſto de dñica Cruce deuota hec
(licet minus polita) explicaret cōmentaria.
¶ Ex iſtis oibus edocemur de duobus. Primū q̧ lu
minaria illa magna eccl'ie Pōtifex & Impator ſunt q
prio docuerūt nos & docere debēt in ſēpiternū uer
bo & exēplo inuenire & exaltare ſctiſſimā Crucem
& q ſecus faciūt a p̄deceſſoribus ſuis uehemēter de-
generāt q̄to eni īmediatiores ſunt deo tāto uberius
illi tenent̄ adherere. Vnde & q̄uis oēs regant̄ a deo
de Regibus tñ tanq̄ de īmediatioribus in libro Re
gū ſcriptū eſt. Cor Regis in manu dñi & quocunq̧
uoluerit uertet illud. ¶ Scdm documentū eſt q̧ mo
raliter nō ſufficit xp̄iano alterū feſtū Crucis obſer
uare. Sed neceſſe habet utrūq̧ colere ut Inuētio ad
notitiā ſimplicē referat̄ & exaltatio ad operationē.
Nō eni ſufficit credere cruci ſed oportet p opera ex
altare Crucē: ne de nobis dicat̄ illud Eſa. Populus Eſa. xxix.
hic labiis me honorat: corde aūt lōge ē a me. Fides & Mat. vii
eni ſine opibus ut Iaco. ſcribit mortua eſt. Oportet p̄s. c. x.
ergo nō uerbis ſed toto corde crucē dñi uenerari in
cōſilio Iuſtoꝝ & cōgreagtiōe iuxta Pſalmigraphū
hoc eſt ſcdm doctrinā & determinationē catholice
matris eccleſie que nobis hmōi doctrinā duplicis fe
ſti ſanctiſſime Crucis uerbis & exēplis exhibuit.
¶ His igr̄ duob9 p̄ſuppoſitis de duplici ſēſu ſcriptu
re & de duplici feſto crucis ad uerba tituli aut the
matis omelie nr̄e iuxta ſup̄ pmiſſū triplicē ſenſū ac
cedemus. Nunc iuditium eſt mūdi zc. Ad litteram

ergo Chriſtus dñs iminente tempore paſſionis ſue
dicebat turbis Iudeoꝝ in paſſione ſua breui futura
ferendá eſſe ſententiá & iuditiū pro liberatione mū
di ideſt totius humane creature que mūdi nomine
nuncupat̃ & cōmune habet cum uniuerſis creaturis
mūdi: Corpe uidelicet cū corpalibus: Intellectu ue
ro cū ſpiritualibus. ¶ Vbi conſiderandū eſt ꝙ paſ-
ſio chriſti ſufficiēter liberauit totum mundū a cul
pa & pena primi parentis Immo & ſufficiebat que-
libet gutta illius ſanguinis minima ut dictū eſt nō
tamē omnes efficaciter liberauit: illos uidelicet qui
bus effectus paſſionis eius per fidē & ſacramēta nō
cōmunicatur. Tribunal ergo Crucis dñice fuit tri
bunal Iuditii & ſententie mundi ubi Sathaná in in
ferno relegauit & Ianuá regni celeſtis aperuit & de
bitū protoplauſti perſoluit. Nūc ergo iuditiū & ſen
tentia fertur pro mūdo dicit dñs: & nūc demon de-
iicietur & deturbabitur a dominio quo dominatur
hominibus. Vbi duo ſunt notáda. Primū ꝙ demon
dicitur princeps huius mūdi nō ꝙ ſecundū ueritat-
tem ſit dominus. Nec eni eſt ut opinat̃ Manicheus
creator uiſibiliū & corporaliū qui poſuit duo pri-
ma principia efficientia. In cauſis tamē ut dicit Ari
ſtoteles. ii. Metaphiſice deueniendū eſt ad uná pri
mam in quolibet genere alſ eſſet proceſſus in infi-
nitum: quē natura & omnis abhorret philoſophia.
Vnde & eccleſia in Symbolo patrū addidit contra
Manicheū / uiſibiū omniū & inuiſibiliū. Et xp̄s dñs

creatiõe & redẽptiõe meruit dominiũ orbis terrarũ
unde & cõfirmauit ſententiã appellãtiũ eũ magr̃m
& dñm. Vocatis me Magr̃ & dñe & bene dicitis ſum Io.xiii.
etenĩ. Demõ ergo ſicut nec creauit mũdũ ita nec rede
mit aut liberauit ſed ſemp dãnauit & continue dam
nat. unde nec dñs mundi ſed uere aduerſarius & de
ſtructor mũdi cenſeri debet. Dicit̃ tamẽ Princeps
mundi & dñs ideſt hominũ mundanorũ qui cõmu
niter legem dñi traſgrediunt̃. Stultoꝝ eñi dicit ſa Prouer.i.
piens infinitus eſt numerus. recte agere unice & ra
ro cõtingit. Male uero multiſariã iuxta Ariſtotelẽ
ii. Ethicoꝝ. Quia ergo demon cõtinuo bello contra
homines belligerat Suggerẽdo mala & peccata. non
eſt nobis colluctatio dicit Apoſtolus aduerſus car Ephe.vi.
nem & ſanguinẽ: ſed aduerſus principes tenebrarũ
harũ contra ſpiritualia nequitie in celeſtibus. Qui
ergo in hoc bello a demõe uincitur ſicut Iure gẽtiũ
uictus efficitur ſeruus uictoris ita efficit̃ ſeruus de
monis. Vnde dñs in euangelio docet qui facit pecca Io.viii.
tum ſeruus eſt peccati. Et Petrus in canonica a quo Scda Pe.
quis ſupatus eſt eius & ſeruus addictus eſt. In tri ſecũdo.
bunali ergo dñice paſſionis lata eſt ſententia libera
tiõis hũani generis captiui & ſerui p pctm̃ primi
parẽtis ſub iugo demõis. Et tria que captiui deſide
rare ſolent nobis ſunt cõceſſa ſcilicet liberatio capti
uitatis: conceſſio doni: & uindicta aduerſarii. Xp̃us
enim paſſione ſua piaculũ primi parentis ſoluit &
nos ab illo debito liberauit. Vnde Apo. primo. Ip Apo.i.

ſe lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo· Dein
de conceſſit nobis gratiã & dei reconciliationẽ· Vn
Ro·viii. de Romanoꝝ· viii, Reconciliati ſumus deo per mor
tem filii eius & ſic oſtium Regni celeſtis nobis ape-
ruit iuxta quod hebreoꝝ·x. Habemus fiduciam in
introitu ſanctoꝝ in ſanguine ſuo· Tertio Emulum
Io·xii· & inimicũ noſtrũ uicit & deiecit quod Io·xii·in the
mate lectionis noſtre dñs docuit· Nũc Princeps mũ
di huius eiicietᷣ foras· Crux ergo eſt ſignũ chriſtia-
ni iudicii & chriſtiãe uictorie & ſicut dñs in paſſio
ne ſua iudicauit mundũ in ſigno Crucis & uicit in
eo demonẽ & religauit: Ita in iuditio illo ultime cõ
flagrationis mũdi in ſigno Crucis mundum iudica
Ma·xxiiii bit: in quo iuditio dñs dicit Videbũt ſignũ filii ho-
minis: unde & eccleſia cantat Hoc ſignũ crucis erit
in celo quũ dñs ad iudicandũ uenerit· ſub hoc ſigno
Sap·v· etiã armabitur omnis creatura ad uindictã domi-
ni contra inſenſatos terre; & ſub eo mittet maledi-
Mat·xxv· ctos in ignẽ eternũ in quẽ deturbabit diabolum &
angelos eius· ¶ Sequitur ſecũda expoſitio allegori
ca pro temporis concurrentia & Ceſarea preſentia
cui pre ceteris inſiſtemus· Nunc iuditium eſt mun
di & reliqua ubi ſubiiciẽdo omnia correctiõi ſacro
ſancte Romane eccl'ie nec ex aſſertione aut certa ſen
tentia loquendo quũ futura contingentia ſint reſer
Eſa·li· uata diuine notitie· Eſa·li· Annũciate nobis que uẽ
tura ſunt in futurum & dicemus quia dii eſtis uos
Sed probabili quadam ac ueriſimili cõiectura ad

conſolationem chriſtianoꝝ & augendam ſingularē
ſpem & confidentiam ueſtre Ceſaree Maieſtatis &
aliorum Principum in futura glorioſa expeditiōe
Turchorum: ad quam Sanctiſſimi domini noſtri
& apoſtolice Sedis nomine toties Maieſtatē ueſtrā
inſtantiſſime ſum hortatus: Audebo aliquid prono
ſticari & opinari ueriſimiliter contra Mahometū:
uidelicet ꝙ ex multis probationibus & ex litteris ſa
cris cum illarum cōmentariis & diuerſis reuelatio-
nibus factis noſtro tēpore plurimis electis dei: ſa-
tis probabiliter ſperare poſſumus ꝙ breui Maho-
metica ſecta ſit extirpanda: & ad ſummū ſub hoc in
ſtante & currente annorū Centenario ferenda ſit a
domino ſententia liberationis mundi a iugo Maho
metice ſeruitutis. Et ſpurciſſimus ipſius auctor qui
nunc huius mūdi eſt princeps: dominatur enī prin
cipalibus illius partibus non ſine magno noſtro de
decore. Et principale in re dicitur totum. ix. Ethi-
corum: Sub hoc tempore ab hmōi ſuo Imperio diui
no iuditio per Principes chriſtianos deturbandus
& deiiciendus eſt. Vbi primū conſidero ꝙ nūc in lit
teris ſacris aliquando ponitur pro inſtanti tempo-
ris indiuiſibili: & aliquando pro aliquo complexo
longiori tempore ut illud Malachie. iii. Statim ue Mala. iii.
niet ad templum ſanctum ſuū &c. quod ſtatim mul
ta tempora eſt complexum: hic autem illud nūc uel
pro uno anno ſeculi qui eſt Centenarius: uel Iubi-
lei qui eſt Quinquagenarius iuxta noſtram allego

riam referendum & interpretandũ eſſe cum dei ad iutorio poſſumus opinari· Ad quod multis perſua ſionibus monemur quas propter faciliorem memo riam ſeptem terminis ſicut Ariſto· docuit de inuen tione medii perſtringemus· Qui termini erũt: Er ror: libido: ignorantia: iniuſticia: diuiſio: tempus: opera dei. Ex quoꝝ ſingulis formabitur ratio cum annexis auctoritatibus & exemplis pro iſta conie cturali interpretatiõe contra Mahumetem: quam dominus ut deſideramus impleri concedat·

¶ Prima probatio ex termino erroris Nulla ſecta uel doctrina falſa aut erronea poteſt eſſe perpetua aut diu durabilis· Talis eni eſt uiolenta & contra naturam ueritatis & rationis & nullũ uiolentũ po teſt eſſe perpetuũ Primo de celo: ex qua radice pro ceſſit conſilium Gamalielis ꝙ falſe doctrine durare nõ poſſent. Actuũ·v. Cuius rei poſt Chriſtum ha bemus exempla innumera· Secta enim Arriana Sa belliana Manichea aut Neſtoriana nõ diu durauc rũt· ad minus nulla eaꝝ trib⁹ ſeculis·i. trecẽtis ãnis durauit: ſed põdere ſue falſitatis grauate ceciderũt & extermiate ſunt· Secta aũt mahometana eſt oĩm falſiſſima & oĩbus ferme errorib⁹ ꝑcedentiũ hereſũ plena ac notorie rõi recte & catholice ac idubitate fidei cõtraria· Ponit eni deũ eſſe corporeũ & ſuo ta ctu hr̃e frigiditatẽ: btitudinẽ in delitiis carnalib⁹ cõſtituit: celeſtẽ paradiſũ ſpurcitiis cõmaculat: ui tia oĩa ꝑmittit etiã que natura abhorret· Negat in

Act·v·

diuinis Trinitatē·negat chriſti diuinitatē & illius
mortē·demones & damnatos per Alcoranū ſaluan-
dos affirmat·ſeqꝫ ad celū aſcendiſſe inſidentē iumē
to & a bonis angelis tunc rogatū ut pro eis interce-
deret aſſeuerat. Et ſimilia q̃pluria fabuloſa & pue
rilia feda & ſpurca ac prorſus a ratione & fide recta
aliena affirmat·Libros oēs ueteris & noui teſtamē-
ti ad propoſitū ſui erroris corrūpit·Probationē ſe
cte ſue nō rationibus auctoritatibus aut miraculis
ſed gladio ut Tyrānus & predo deputat. Que om-
nia ſunt tam execranda tā mendoſa tam uiolēta ut
grauiſſimū uideatur ꝙ tā feda & horrenda ſecta tā
topere creuerit & tādiu durauerit·Durauit autem
chriſtianoꝝ peccatis exigētibus plusq̄ Octingētis
lxx·annis·Cepit enī Mahometes ſub anno·xx·Im-
perii Heraclii errorē ſuū publicare poſt Annū ui
delicet dñi Sexcenteſimūtrigeſimū. & Anno domi-
ni Sexcēteſimo ſexageſimoſexto Mahometes mori
tur iuxta maiorem hiſtoriā: quod & Io. in ſpiritu
preuiderat Apo·xiii· ubi ait ꝙ numerus hominis Apo·xiii·
chriſti & numerus beſtie ideſt Mahometi eſt An-
themos: pro quo alius latinus interpres poſuit Di-
clux: quod clarius interpretatum ſonat·D c lxvi·
Hunc enī numerū notāt littere numerales grece &
latine illis dictionibus contente·Secta ergo tā erro
nea & tam perpera tamdiu a dño permiſſa ſtare &
regnare nunq̄ ſe recognoſcēs nec ad ueritatē & deū
rediens: Sed in ſupbia ſua creſcens & aſcendēs ſemp

& in erroribus ac impietatibus pertinax: non eſt ue
riſimile ꝙ plus duret. Sed ꝙ ante finem iſtius An-
ni ſui Noningenteſimi: qui currit ſub hoc noſtro
Milleſimoquingenteſimo extirpanda ſit. aľs grauiſ
ſime ageretur cum regno ſanctorum ideſt chriſtia
norum: qui propter fidem & ſacramenta ſancti di-
cuntur. Si congregatio fidelium ac uniuerſalis ec-
cleſia olim per totum fere orbem diffuſa nō rediret
ad plenitudinem ſuam ſed tā ſtricta & modica am-
plius remaneret non extendens fidem & fidei do-
minium in Aſiam & Aphricam & totam Europam
confirmans. ¶ Nec ſatis ego laudo ꝙ noſter Paulus
Apo.xiiii. Burgeñ. Apo.xiiii. in quadam ſua additione ad po
ſtillā ſentit de cauſis longioris durationis ſecte Ma
hometice. Dicit enī ꝙ ex eo qa nō eſt Idolatra nec fi
delibus nimium nociua/nec de chriſto multum ma
le ſentiens: plus aliis durat. Admitto enim ꝙ plus
durauit hactenus ꝗ alie propter noſtra crimina:
ſed cauſas illas declino/nec concedo ꝙ Mahometes
non ſit Idolatra non quidem multorum Idolorum
ſed ſatis eſt unum Idolum & non uerum deum co-
lere ad conſtituendum Idolatram. Notorium enim
eſt ꝙ poſt eruditionem catholice & indubitate fidei
que omnes obligat ad ſui obſeruantiam & que con-
fitetur deum unum in eſſentia & trinum in perſo-
Pria coꝶ. nis relatiuis. Deus qui colitur non trinus. Idolum
octauo. eſt & nihil in mundo. Mahometus ergo qui occidit
adorantem Deum trinum Idolū colit. Rurſus Ma

hometus illa ſua ficta blanditione qua chriſtianis
non uidetur imponere niſi tributa & tranſfugis no
ſtris ac proſelitis ad errorem ſuum honores inume
ros ac comoda multa conſtituit multo plus nocuit
eccleſie dei q̃ Tyranni etiam Idolatre plurium deo
rum & q̃ alii heretici qui tormentis & minis coge-
bant noſtros fidem abnegare. Illis enim blanditiis
multo plures deſeruerunt fidem q̃ minis aliorum.
Mahometani etiã multos fideles ſignanter ſacerdo-
tes ac religioſos & doctos tormẽtis cogũt fidẽ abne
gare. Nec ſenſit Arrius aut Maniche⁹ peius de chri
ſto q̃ mahometus. Illi enĩ dixerũt ſicut iſte xp̃m eſ-
ſe Creaturã & purũ hominẽ excellentiſſimũ tamẽ.
Verũ illi mortẽ chriſti & reſurrectionẽ ſunt cõfeſſi
quod Mahometes negauit & perinde redemptionẽ
ſimiliter & Coſdroas in cui⁹ dominiis ſucceſſit Ma
hometus melius q̃ ipſe de cruce ſentiebat & tñ bre
ui periit. Crucẽ enim uenerabat̃: & ad ſui dexterã
ut prediximus ponebat: quam Mahometes per om
nia damnat & prorſus euertit. Rationes ergo qua-
re Deus tamdiu permittit hunc nefandiſſimum er
rorem durare non ſunt ſufficientes: quas Burgen-
ſis enumerat. Sunt itaqꝫ alie apud deũ certe & cog
nite cuius iudicia Abyſſus multa. uel q̈ forſan no- p̃s. xxxv.
ſtris diebus non eſt tanta bonorum hominũ copia:
quibus deus miſereatur ut ſectam confundat: quan
ta illa℞ ſecta℞ tp̃e que breuius ceciderũt. Pc̃tã ergo
nr̃a cõfitentes tam diuturnũ flagellũ poſſumus illis

imputare. Et in cōuerſione nr̄a & diuina clemētia ſperare & reſpirare ꝙ tam longa perſequutio chri‑ſti & membroꝝ eius ac deturbatio ſui glorioſiſſimi ſepulchri & uſurpatio terre ſancte: in breui a dn̄o corripi & caſtigari debeat. ¶ Secundus terminus fuit libido ſeu effeminatio ex quo cōſurgit Secunda probatio. Tota enī ſecta Mahometis fundat̄ in car‑ne ac libidine. Nam ipſe fediſſimus illius auctor ſe iactat accepiſſe a dn̄o parem potentiā libidinis & generationis Quadraginta uiris potētiſſimis ut ſe prorſus oſtēderet de mēbris eſſe precipuis Leuia‑
Iob. xl. tham de quo ſcriptū eſt Virtus eius in lumbis eius & fortitudo illius in umbilico uētris eius & alienū a cōſortio angeloꝝ quibus teſte Hieronimo eſt cog‑nata uirginitas. Concedit enī Mahometes uxorum pluralitatē ſimul & concubinaꝝ & ancillarum cō‑mixtionē quot poſſet unuſquiſq; nutrire: quod con‑tra charitatem & ordinē nature eſt. Similiter con‑tra chriſtū & Apoſtolū eius. Peccata etiā contra na‑turam admittit omni lege reclamāte ac uniuerſa re‑pugnante natura & ſententia dn̄i quā per diluuiū
p̄s. xxi. & aquarū ſub Noe iuſte contra gigantes & per dilu‑
gen̄. vi. ac uiū ſulphuris & ignis ſub Loth & Abrahā fidelib9
xix. contra Pentapolim peſſimā exercuit & propterea Auerrius cōmentator Ariſto. Saracenoꝝ doctiſſi‑
vii. Ethi. mus Phi. vii. Ethi. dixit Alcoranū nō debere legē appellari quia pmittit que natura abhorret. Quid hoc eſt O ſumme deus/quid obdormis dn̄e & ſpur

ciſſimā & lupanarē ſectā nō comburis nō extirpas.
Nec deerūt te uolente fideles Principes uelut Noe
Abrahā & Loth quoꝝ teſtimonio & miniſterio iſta
conficias. ¶ Vbi etiā duo cōſidero. Primū ꝙ iuxta
Philoſophoꝝ doctrinam Libido pre ceteris intelle
ctum hebetat/ memoriā delet/uoluntatē inficit/ ſen
ſus deſtruit/uires eneruat/corpus uitā robur ꝗ uni
uerſum minuit/ homines ad omnia diuīa & ſacra in
eptos reddit/& carnales & fere beſtiales efficit. Vn
de & Io. in Apo. a ca. xiii. uſqꝫ ad. xx. quū agit de ſe
cta Mahometis & perinde libidinis ſemꝑ ſub nomi
ne beſtie illā deſignat. facile ergo futurū eſt fidelibꝰ
Principibus qui īmaculatā chriſti legē cuſtodiunt
& qbus unicus eſt thorus & imaculatus & perinde
robur animi & corꝑis inuictiſſimū: hanc fediſſimā
beſtiā cum dei adiutorio debellare. ¶ Secūdo cōſi
dero quemadmodū Liuiane & Valeriane hiſtorie
tradiderūt: ꝙ abſtinentia uoluptatū precipuū ſem
per dedit de hoſtibus triumphum. Vnde Scipio in
bello Numātino ac in uictoria Hiſpane Cartagi-
nis hoſtes cōtinentia ſuꝑauit ac deuicit. Cōtra autē
Hānibalis exercitus inuictus antea: apud Capuā
fractus libidinibus & effeminatꝰ uinci cepit. Et re
ges illi libidinoſe Pentapolis peſſime. Ge. xiiii. fa-
cile aduerſariis Regibus ſuccubuerūt. niſi ꝙ prop
ter Loth iuſtū adiuti ab Abraham fideli libertatē
& predā uniuerſam quā amiſerāt receperūt. Secta
ergo tantū libidini dedita & corruptiōi: & tan diu

noſtra negligẽtia & noſtris peccatis ꝑmiſſa uigere
Secta Pe. nunq̃ ad ſe & uerũ deũ rediens ſed in ſpurcitiis ſuis
ſecũdo. inuoluta ſicut ſus lota in uolutabro luti/& in ſterco
Ioelis. i. ribus ſuis computreſcens. Veriſimile nõ eſt ꝙ hunc
ſuũ Noningenteſimũ duratione exuperet: ſed ꝙ eã
dominus breui corripiat & caſtiget.

¶ Tertius terminus eſt Ignorãtia: unde ſumet̃ ter
tia ꝓbatio. Secta eñi Mahometis colit & nutrit ig-
norantiã quũ obſeruatoribus ſuis ſuadeat nõ phi-
loſophari nec rationibus uti: ſed ſolo gladio ſe tueri
& regere: quod beluarũ nõ hominũ proprium eſt.
Ideo facile a chriſtianis Principibus ſapiẽtibus erit
excludẽda. ¶ Vbi ego Tria cõſidero. Primũ ꝙ iux
vi. Ethi. ta doctrinã Phi. vi. Ethicoꝝ Nihil eſt in homĩe ex
cellentius cultu & ornatu intellectus qui eſt ſciẽtia
uel ſapientia: hoc eñi ornatu teſte Salluſtio prece-
dit homo ceteras beluas. Ignorantia uero illis ſe fa
cit parẽ aut forſan imparẽ quũ ſic pfectionẽ ſue na-
ture rõnalis nõ attingat. Beſtie uero pfectionẽ ſpe
ciei ſue ut cũq; nanciſcunt̃. Inde eſt ꝙ ignaui hoĩes
nec ab aliis nec a ſeipſis poſſũt excellẽtes exiſtimari
nec uirtutẽ aut honorẽ que ſunt excellẽtis rõnalis
nature obiecta unice colere. Quod maxĩe ſcdm Ari
ſto. fortitudinẽ cõfirmat & ſeruat: ac inde eſt ꝙ ig-
norãtes ut plurimũ aĩo nõ ſunt fortes. ¶ Scdo conſi
dero ꝙ utraq; minerua armoꝝ uidelicet & doctrie
una minerua ẽ uel certe inuicẽ ſũt cognate & ut plu
rimũ apd eaſdẽ ꝓuincias & hoĩes actu uel diſpoſi-

tiõe ſunt inuẽte & ad minus altera ſiue altera Reg
nis & exercitib⁹ dirigẽdis nõ ſufficit·Nec enĩ arma
abſq₃ cõſilio & doctrina nec cõſiliũ ſine armis ſatis ẽ·
Oportet enĩ ingeniũ explicari manu & arma ꝑ cõ
ſiliũ exerceri:ut plurimũ tñ teſte Vegetio Militia
magis cõſilio q̃ armis ducit̃ & uictoria arte illi pa-
ratur·Inde eſt ꝙ Greci qñ imperabãt maximis do
ctrinis claruerũt·Romani etiã qñ armis orbẽ ſube
gerũt lr̃is uniuerſos ſuperabãt adeo ut lr̃e excellen
tes cũ uictricibus armis & Imperiis uideant̃ tranſ
migraſſe·Et due iſte minerue adeo iuncte ſunt do-
ctrinalis & martialis ut altera uideat̃ alterã tueri
reficere & honorare & ubi altera deeſt:deeſſe & re-
liquã in tpe breui neceſſe ſit · Nõ multis agem⁹ ex
emplis:ſed tribus cõtentabimur · Alexãder enĩ ille
magnus Grecoꝝ Imperator qui armis tot peregit
& in ſe & in preceptore ſuo Ariſtotele cuius agebat
cuncta conſilio:doctiſſimus eſt habitus· Aphrica-
nus Scipio quo nullus in Ro·repu·Cõſul excelluit
bonis litteris nulli ceſſit cuius dum in ocio eſſet Te
rentiane comedie maiori ex parte fuiſſe dicuntur:
quod in ꝓlogo Adelphoꝝ Terentius ipſe ſatis inuit
Caius Iulius ceſar dictator militia an ſapiẽtia plus
ualuerit in ambiguo eſt cuius extãt Cõmentarii ita
omniũ iuditio probati ut ex illis precepta nõ prebi-
ta ſcribẽdi facultas aliis uideat̃ ſicut Hircius aſſeue
rat· ¶ Tertio cõſidero ꝙ militie duo potiſſimum ne
ceſſaria ſũt: Ingenii perſpicacitas ad negotia ſubito

pcipienda & fraudes cognoſcẽdas & cauendas. Qđ
maxime philoſophia & arte parat᷑. Ars eni̅ addita
capaci ingenio comoda nature iuuat. Sc̃do indiget
maturo cõſilio in terminãdis & concludẽdis dubiis
negotiis que ſepius in militia emergũt. Et ĩ qbus ſi
error interceſſerit: penitẽtia ultimũ ſuppliciũ eſt.
In qbus maxime hiſtoria duces martiales iuuant᷑
quaſi ueris & multoꝝ temporꝝ Conſultoribus. Eſt
eni̅ Hiſtoria referente Tullio magiſtra uite & uita
memorie. Nec uidet᷑ poſſibile Duces militares in-
doctos niſi caſu aut fortuna uel aliorũ ſapientũ du
ctu aut ſũma hoſtiũ imbecillitate poſſe magna cõ-
ficere. Ex qbus omnibus ſatis liquet Epicureũ Ma
hometem ſectã ſuã libidinis quã conſtituit: eandẽ
ignauie & ignorantie fore uoluiſſe. Quũ eni̅ docta
Minerua nõ abſqꝫ labore cõparetur: hoc fugiẽs Ma
hometes cõſulit ne principes ſui philoſophentur ti
mens quoqꝫ a ſapiẽtibus poſſe errorẽ ſuũ aliquãdo
deprehendi & cõtemni. Et q̃uis in medio curſu Ma
hometice ſecte quãdo plurimũ ualebant docti ali-
qui inter eos Cordube aut Babylonie fuerint ſicut
Auicẽna Auerrius Almãſor & Auenpethe qui coa
cti timore populari Alchoranũ publice non irride
bant. A multis tñ annis & hodie apud eos doctrine
omnes exularũt: adeo ut ſola una Ciuitas chriſtia-
na ſtudii generalis plures doctos cõtineat q̃ omnis
ſecta Mahometi que uniuerſum fere orbẽ cõplecti
tur. Facile ergo dei auxilio futurũ eſt hanc ignauã

&fedã ſectã a xp̃ianis ſapiẽtibus poſſe extirpari·
¶Quartus terminus fuit iniuſticia: ex quo ſumit᷑
probatio quarta· Mahometes omne dominiũ iuriſ-
dictionis quod poſſidet Tyrannice uſurpat ac deti
net· Ergo ſi iuſte inuadat᷑ breui deiicietur: dño ex-
ercituũ cõcedẽte uictoriã: qui ſemp̱ in bellis iuſtis
oſtendit ueritatẽ ſuã· Propoſitio prima in duobus
habet probationẽ ſuã· Alterũ ꝙ uniuerſum ferme
dominiũ Mahometis fuit prĩo pleniſſimo Iure chri
ſtianoꝝ· Ipſe enĩ uilis mercator a principio fuit ſed
adiutus magicis & rebellibus Ro· Imperii qui tri-
buta dare recuſabãt dñis ſuis chriſtianis: magnus
effectus eſt· Ergo tanq̃ predo & Tyrãnus illud do
miniũ retinet· Signãter quatuor Pr̃iarchales eccle
ſias Hieroſolymitanã: Antiochenã: Alexãdrinã &
Cõſtantinopolitanã: ſub qbus olim quaſi uniuerſus
orbis cõtinebat᷑: quas prohdolor uſurpat: que capi
ta & pricipia fuerũt Catholice fidei· Nempe nemo
eſt qui temperet a lachrymis recolens religionẽ &
ſanctitatẽ illaꝝ eccleſiaꝝ: ſed eas hodie noſtris pec-
catis & magna noſtra deſidia ſpurcitia Mahometis
ſuppeditat· ¶Alterũ eſt ꝙ xp̃us dñs naſcẽdo domi
niũ terre quod ſibi ultra benefitiũ creationis ex re-
demptione euenerat: cuius gratia dixit· Reſurgens Ma· ultio·
datã ſibi eſſe poteſtatem in celo & in terra· Nũc hoc
dominiũ quod ſolũ eſt iuſtum: tranſtulit ad fideles
tanq̃ ad ſolos filios· Nempe ſi filius ergo heres· Ro-

Ro·viii· manoꝝ·viii· & filii eius ſolum per fidem efficimur
Io·prio· Io·i·Dedit eis poteſtatem filios dei fieri his qui cre
Pria Io· dũt in nomĩe eius·Ac inde fides dicit̃ uictoria que
primo· uincit mũdũ· Prima Io·i· & per eam ſancti uicerũt
Hebre·x· regna·Hebreoꝝ·x·Ergo nullũ ius iuſti dominii iu
riſdictionalis apud Infideles remanet· Si ergo ſub hoc titulo fidei & diuine glorie ut diuina uidelicet ulciſcamur:& recuperemus ſancta & noſtra: aggre deremur Mahometãos:nulla mora deiicient̃· Sub hoc autẽ titulo dñs deus cuius perfecta ſunt opera dabit in hoc inſtante Centenario expeditionẽ cõtra Iſmaelem parari· Quare bene de illius deiectione ſperare debemus·

¶Quintus terminus fuit Diuiſio: ex quo ſumitur ꝓbatio quĩta:que nõ ad oĩa tꝑa ſecte Mahometice: ſed ad hec que modo inſtãt plurimũ uidetur poſſe applicari·Nunc princeps mũdi huius ideſt Maho metes eiicietur foras· Nũc enĩ in ſecta Mahometis apparet maior diuiſio q̃ unq̃:breui ergo deiicietur
Mat·xii· dicente dño·Quia omne regnũ diuiſum deſolabit̃·
Lu·xi· & Saluſtius ſcribit·Cõcordia parue res creſcũt:diſ
Salu· cordia etiã maxime dilabũt̃· Vbi ego cõſidero iux ta hiſtoriã Arabũ ꝙ poſt mortẽ Mahometis cõpli ces eius quũ modico tẽpore facti eſſent quaſi omniũ rerũ dñi· Tria conſtituerunt dominia in Aphrica uniuerſa unicũ Miramomelinũ hoc eſt Regẽ Cre dentium:qui fuit de ſanguine Mahometis· In Aſia

duos dños de amicis ſuis·Alteꝝ Soldanē ideſt mag
num dñm cui cōtigit Egyptus Syria Arabia & mi
nor Aſia. Alterū Taberlanū ideſt magnū Capita-
neū: cui euenit Perſia Media Scythia & India· Cū
hac ergo tā unita & tā magna potētia & cōmuni de
ſiderio noue ſue ſecte propagāde. Principes Maho
metani contra Imperiū Romanum iam inclinatū &
in plurimos Reges ſciſſum ac in capitibus ſuis a re
cta fide deuiū: facile in oībus Prouinciis conualue
rūt & ſuperarūt·Nūc uero ſub nr̄o tp̄e multo aliter
illis euenit·In Aphrica enī hodie non unus regnat:
ſed multi inuicē diſſentiētes. Et duces Miramome
lini qui olim etiā ex Aphrica tranſeūtes occupaue-
rūt Hiſpaniā preter mōtes Pyrneos: in quā tran-
ſierunt·lxx·ferme anno ab obitu Mahometis·Dein
de diuidētes ſe in diuerſos Reges & regna: occaſio-
nem dederunt Regibus Legionis catholicis illos ex
tirpandi· Qui reges Legionis poſt cladē Hiſpanie
in Pyrneis mōtibus remāſerāt procedētes a glorio
ſiſſimo ſanguine Regū Gothoꝝ: qui uniuerſe Hiſ-
panie multo tp̄e & pluribus aliis gentibus impera
bant· Quoꝝ ſtipes & ſpes reſidet in ueſtro hoc feli
ciſſimo nepote Carolo Ceſar inuictiſſime· Illos igi
tur Reges Iſmaelitas ſic diuiſos ex planiore ſua Hi
ſpania deturbarūt: quod factū eſt q̄uis tēpore lon-
giori: occaſione a noſtris accepta· Qui recuperātes
contra Mahometē paternā & auitam hereditatem

In diuerſa illā dominia & Regna inter Regū filios & filias ignauiter ſunt partiti. A Regibus enim Legionis Reges Caſtelle: Nauarre: Aragonie & Portugallie per generationes & matrimonia proceſſerunt. Qui inuicem deinceps raro in eandem ſententiam conuenerunt. Donec tandem deo bono uolente unita per matrimonia tota Hiſpania citeriore & ulteriori pro maiori parte in Catholicis fratribus ueſtris Ferdinādo & Heliſabeth Caſtelle Legionis & Aragonie īmortalis nominis Rege & Regina. Regnum etiā Granate in ultimis Hiſpanie ſitū: Aphrice modico freto contiguū: quod Mahometani tanq̄ Aſylum & refugium propter montes & arces munitiſſimas ac ſoli fertilitatem a tēporibus Miramomelini continuato curſu poſſederant lucro fidei cū magna gloria ac ſpe Aphricam expugnandi adiectum eſt. In quo etiam bello Granatēn plurimum auxilio fuit fratrib9 ueſtris diſcordia inter patruū & Nepotē Granatēn Mahometanos Reges. Aphricani etiam modo principes Iſmaelis grauiter diſſentiētes iterū fratrē ueſtrū Ferdinandū Regē Catholicū ad magnā Aphrice poſſeſſionē reuocant: q̄ſi res Hiſpanie integre ſedarentur ut ſepiſſime ſuaſimus: magna inde acceſſio fidei nr̄e ac ſucceſſiōi uīe cōi ſperari poſſet. Dominiū ergo Soldani inter ſe & Turchū a plibus annis diuiſū ē. & ſimultates apud Soldanē & rebellliones atq̄ inobedientias nūtiatas

audiuimus· In Perſide Scythia & India ubi unicũ
preſidebat plurimi dominantur & aduerſi· Accepi
mus apud Scythas·xii· Imp̄atores eſſe· apd Indos
inumeros Reges Sarracenoꝝ exiſtere: quoꝝ aliqui
impediũt & offendũt/ aliqui iuuãt feliciſſimã claſ-
ſem Sereniſſimi Regis Portugallie· Tyrãnus Tur
choꝝ q̃ grauiſſime infeſtet' a Rege Perſarũ auditũ
nobis ſepius eſt: & inter ipſos primarios Turchi fi
lios ſimultates inteſtinas uſq; ad fratricidia ſeuien-
tes exerceri a multis accepimus: quas diuina iuſti-
tia inter eos diu manere p̄mittet quouſq; bene chri
ſtiani Principes inuicẽ cõueniatis. Gens ergo Ma-
hometica uilis & ignaui animi & quē ſola multitu
dine & unione uincere cõſueuit: nũc uictoriã deſpe
rare debeat neceſſe ẽ: Si a xp̄ianis principibꝰ quos
deus ſua clemẽtia diebus noſtris tãtis ſucceſſionibꝰ
& affinitatibꝰ uniuit & auxit ac fortiſſimos & ſapiẽ
tiſſimos militares effecit, uiriliter pro diuina ulciſ
cenda iniuria aggrederetur: de quo infra plura do
mino concedente dicemus·

¶ Sextus terminus fuit Tempus: uel impletio tem
poris: qui eſt potiſſimus terminus: & potiſſima pro
batio inde ſumẽda eſt iſtius alegorice interpretatio
nis: ex quo ita p̄cedemus· Tempus cõſumationis ſe
cte Mahometis uidet' ueriſimili coniectura inſtãs
Centenarius· Ergo breui deiicietur Mahometes a
ſuo dominio· Ad p̄bationẽ antecedentis multa poſ-
ſunt induci pro q̄bus ego preſuppono quatuor· Pri

mū ꝙ dicente Gregorio in Omelia Septuageſime.
Sex cōputantur etates mūdi iuxta numerū Sex die
rum prime creationis: ita ut multiplicatio rn̄deat
creationi. Prima etas incipit ab Adā. Secūda a Noe
Tertia ab Abrahā. Quarta a Moyſe. Quinta a Da
uid. Sexta a Chriſto: que durabit uſqꝫ ad eius ſecū
dum aduentū: ad ultimū uidelicet Iuditiū. Et hec
Pria coꝝ. Sexta dicit̄ ſenectus mundi. Vnde & Paulus: Nos
decimo. ſumus in quos fines ſeculoꝝ deuenerūt. & Ioānes in
Pria Io. Canonica. Chariſſimi nouiſſima hora eſt. In hac er
ſecūdo. go Sexta etate ſeculi poſt Aſcenſionē dn̄i oēs prin-
cipales infirmitates & afflictiones eccleſie ſimul &
cōſolationes. Io. in Apo. uaticinatꝰ eſt a Quarto ca-
pitulo uſqꝫ ad. xx. incluſiue ut preuiſa iacula mi-
nus eccleſiā feriāt. Ponitur & Septima atqꝫ ultima
etas mūdi extra motū tn̄ que erit quietis & glorie
ſanctoꝝ cōparata Septīe diei Sabbati que fuit quie
tis & ceſſationis nouoꝝ operū que incipiet a cōmu-
ni reſurrectione mortuoꝝ manebitqꝫ cū eternitate
perpetuo. de qua Apo. xxi. uſqꝫ in finem libri.
¶ Secūdo preſuppono qđ Quinqꝫ prime etates nō
cōtinent ultra quinqꝫ Millia ducentos annos quin-
īmo ueriori ſentētia ſcđm preciſam ſupputationem
ſunt predicti anni minus uno. Vnde uerſus magrō
rum habet. Vnū tolle datū ac Millia quinqꝫ ducen
tos. Naſcenti dn̄o quos dabis a ꝓtoplauſto. Etatis
aūt ſexte fluxerūt hodie Anni Millequingentiocto
qđ ſi precedentibus etatibus cōformis erit: nō uide

tur eius ſeq̄ues duratio futura nimiū lōga. Et q̄uis
Auguſtin⁹ referat oēs etates eſſe prefixi & certi ter
mini preter ſenectutē: que quādoqȝ breuis eſt quan
doqȝ longa. Hoc tñ certi habet ꝙ etas alia ſenectuti
nō ſuccedit & ꝙ licet honorata & ſenſata ſit laborio
ſa tñ & cōmuniter deficiens eſt. in Pſalmo amplius ps. lxxxix
eoꝝ labor & dolor. & Paulus ad hebreos: quod anti Heb. viii.
quatur & ſeneſcit prope interitū eſt. Et inde eſt ꝙ
ſenectutē ſepius breui ac inſpirato deſerim⁹. ¶ Ego
tamē nō ſum cū illoꝝ opinione qui dicūt etatē Sex
tam & ita mundū debere terminari in ultimo cente
tenario alphabeti latini dicentium mundū tamdiu
debere durare a ꝓtoplauſto ad ultimā cōflagratio
nem q̄diu durabūt cētenaria annoꝝ ſignificata per
lr̄as triū alphabetoꝝ hebrei: greci: & latini: que lr̄e
fuerūt cōſecrate in titulo crucis dn̄ice. & ab hebreis
cepit fides tanq̄ ab oriēte: & pueritia ſua trāſiuit p
grecos quaſi adoleſcētes: terminabit̕ in latinis occi
dētalib⁹ & urbe Ro. ubi ſeniū & ſpūalis ſenſus fidei
uſqȝ ad finē mūdi durabit. Lr̄e aūt hebree ſūt. xxii.
grece. xxiiii. latine. xxiii. que facerēt. lxix. miſtica
Annorum centenaria. Nec ſum cum illis qui idem
ferme ſentientes dicunt mūdum finiendum eſſe in
primo ſeptimo Milleſimo. Allegantium ꝙ ſicut Se
ptima fuit dies quietis: ita ſeptimo Millenario mo
tus celi & inferiorum generatio ceſſabit. Et illud
quod Ioannes dixit Apoca. uigeſimo. de Antichri
ſti aduentu: Quum conſumati fuerint Mille Anni

ſoluet Sathanas zc. ¶ Nec ſatis acquieſco opinioni
alioꝝ contrarie dicentiū ꝙ finis Sexte etatis mūdi
nulli hominū poteſt innoteſcere nec per ſcientiā nec
per reuelationē. Per ſcientiā ſatis eſt ꝓbatū Actuū
primo Quū dñs dicat de hoc Apoſtolis interrogan
tibus. Nō eſt ueſtrū noſce tēpora uel momēta que
pater poſuit in ſua poteſtate: ſicut enī creatio mun-
di fuit opus diuine uirtutis ita erit eius cōſumatio
Diuina aūt uirtus a nulla creatura poteſt naturali
ſua ſciētia cōprehendi. De reuelatione dicūt ꝓbari
Quia apoſtolis nō fuit reuelatio talis facta qui fue
runt prima uaſa grē capaciſſima. Ergo nec inferio-
ribus debuit fieri ſignāter qa nec Angelis eſt facta
& filius dicit illā diem neſcire Marci. xiii. de die il
la nemo ſcit nec angeli in celo nec filius niſi ſolus pa
ter: ergo aliis non eſt reuelabilis. Ego tamē media
uia procedo & reiicio prorſus primā opinionē ui-
delicet mundū in ultimo centenario alfabeti latini
aut in Septimo Milleſimo terminari. Potiſſimū qa
nō innititur reuelationi diuine. Et ꝙ dñs ſuū aduē
tum uoluit ſicut furis in nocte eſſe celatū Et inde no
cturne uigilie xp̄ianoꝝ habuerūt ortū ut dñm ſem
per attentius expectemus: prout Lactantius li. vii.
diuinarū inſtitutionū ſcribit. Quod uero inducūt
nō militat: qa de illis centenariis alphabeticis non
eſt nobis illud ſatis certū & ea facilitate qua ponit
reiici poteſt. & cōparationes dieꝝ creationis ad du-
rationē: nō ſemp pariter currūt. nec certū habetur

quot anni durationis respondeant diebus creationis. Et quod dicit in Apo. de Mille annis cõiter interpreta tur pro multis annis indeterminate more consueto scripturarum ut illud Septuagesies septies idest sepius. Alteri etiã opinioni quis uideat Augustini in epi stola ad Esiciũ posset cõtra niti ne restringamus di uinã potentiã simul & clementiam. Quotidie eni re uelatiões pticulares diuinorum secretorum fiũt: que nec Angelis nec apostolis fuerũt antea cõmunicate. Pa raclytus eni abũdantissime apostolis datus docuit eos oẽm ueritatẽ necessariã ad salutẽ. Hec aũt de re uelatione finis mundi talis nõ erat: nec ad illos atti nebat ab eo tpe plurimũ distãtes. Ioãni tñ in Path mos reuelatã hanc diem scdm aliquos possumus ad mittere: cui dñs proditorẽ Iudã & diem obitus sui & dies tribulationũ ecclie usq; ad finẽ aperuit. Vn de de tẽporibus finis Apo. xx. pphetauit: nõ tamẽ ad momẽta precise dixit nec de die. Et cũ hoc salua ri potest quod dñs dixit: Nõ expedire scire tpa uel momẽta disiũctiue: & pro altera pte scilicet momẽ torum uerior est illa disiũctiua. In genere eni de tẽpo ribus illis aliqd scire dñs docuit in euãgelio de quo fides est pertinẽs ad salutẽ. In pticulari autẽ multis nõ expedit illa scire ut sint uigilantiores sub ambi guo ad dñi aduẽtũ. Paulus quoq; in raptu uel alia reuelatiõe aliqd plus de hoc habuisse credẽdus est: q̃ signa illa cõmunia que dñs proposuit Apostolis. Lu.
Erũt signa in sole zc. & Mathei. xxiiii. quorum aliqua Ma. xxiiii

Scda The idē Paulus Scda Theſſa·ii·magis aperit·Et poſſi-
ſſa·ii· bile ac ueriſimile eſt ꝙ prope illos dies finis dñs ali
qua uaſa ſanctoꝝ de hoc implebit ut electos alios ad
penitentiā moueant Sicut & Noe q̄uis fuerit forſā
impfectior q̄ Abel uel Enoch: pticularius tamē illi
dñs propter ꝓpinquitatē diluuii illud tempus an
te per·C·xx·annos preciſe reuelauit·Quod ergo di
Mat· citur filius neſcire illā diem: intellige ad officiū ſa
pientie uel doctrine cōſequenter tradēde·Eſt enim
Io·prio· eius eadē ſcientia que patris:qa tamen filius eſt uer
bū ſapientia & explicatio patris ac doctor & legifer
Io· noſter:qui alibi dixit·Omnia que habui a patre no
ta feci uobis:uideretur ad hmōi cōicationem teneri
ſi ſciret illā diem ut filius uel ut ſapiētia aut doctor
Neſcit ergo ut cōmuniter explicet:ſicut explicauit
nobis alia ptinentia ad ſalutē: & excluſiua dictio in
predicato eſſentiali quale eſt ſcire addita uni pſone
in diuinis aliam nō excludit Immo includit in uir-
tute intelligentie·¶ Tertio preſuppono ꝙ ante finē
mundi qui in etate ſenectutis nō poteſt plurimū di
fferri fides Catholica efficaciter debet predicari &
Ma·xxiiii admitti per totū orbem·Hoc dñs ſatis innuit Mat·
& Marci xxiiii·& Marci·xiii·Nam cū dixit predicabit̄ euā
xiii· geliū hoc in toto mūdo/ſubiūgit Nō preteribit gene
ratio hec donec oīa fiant:quod de predicatiōe ſuffi-
cienti ad generationē uel etatē Iubilei & de efficaci
Apo·xviii ad uniuerſum tempus generationis humane refer-
&·xix· ri oportet·& Io·Apo·xviii·&·xix·ad litteram dicit

de eccleſia & regno ſanctorum id eſt chriſtianorum quod de
bet multiplicari per totũ orbem & principatus om
nes & dominia aliorum complecti regere & poſſidere.
Et gloſa ibidem dicit quod ſicut ante deſtinationẽ Hie
ruſalem per Titum & Veſpaſianũ fides chriſti fuit
per Apoſtolos ſufficienter predicata per omnẽ ter
ram id eſt pricipales partes terre habitabilis ad mi
nus per earũ Metropoles. Non tamẽ efficaciter fuit
predicata id eſt acceptata & admiſſa per omnes. Ita
ante deſtructionem & conſumationẽ orbis per ignẽ
per ſucceſſores Apoſtolorũ & principes chriſtianos
uniuerſaliter predicabitur fides & efficaciter ab om
nibus admittetur. Et erunt tunc nuptie ſolẽnes ple Apo.
niſſime uniuerſalis eccleſie militantis & magna il
lius reformatio ac ſpiritualitas quod non ſufficit in
terpretari de Quadraginta diebus poſt fulminatio
nem ultimi Antichriſti ut aliqui dicunt. Illud enim
tempus non ſufficeret ad uniuerſalẽ acceptationem
fidei per orbem. Et hanc uniuerſalem plenitudinẽ
fidei per orbem Angelus nuntiauit Ioanni Apoca. Apo.xix
xix. Pro quo tam gratiſſimo Nuntio Ioannes ceci
dit ad pedes Angeli & uoluit Angelum reuelantem
adorare. Sed ab eo non eſt permiſſus. Vide ne fece
ris zc. Et ſimile officium uoluit illi exhibere infra
Cap. xxii. Quum aperuiſſet ei uniuerſalem ſtatum
Eccleſie triumphantis: & cum înumera Angelus in
Apo. Io. nuntiaſſet: pro nulla tñ reuelatiõe niſi pro
his duabus ſimilẽ humiliationẽ Io. exhibuit angelo.

In illa ergo predicatiõe efficaci & acceptatione ple-
niſſima fidei: mūdus manebit multis annis. Pro qui-
bus Io. dixit Mille annis in Apo. xx. quod uere ac
recte exponit̃ pro multis. Nõ tamẽ ut uidet̃ Lactã
tius firmianus li. vii. diuinaꝝ inſtitutionū intelli-
gere ꝙ xpūs corpaliter tūc deſcendet & manebit cū
electis: qa donec ſeculū finiat̃ ſurſum eſt dñs non in
ſacramēto: qa ſi corpaliter maneret ſacramētum eu
chariſtie ceſſaret quod uſq; ad conſumationē ſeculi
nõ ceſſabit. Mat. ultimo & Prima coꝝ. xi. Ita ergo
multis annis ſub unica fide pleniſſima uniuerſalis
manebit eccleſia quouſq; iterū fiat diſceſſio ideſt ſe
paratio a fide & obediētia illa maxīa eccleſie. Secū
da Theſſa. ii. Et ſicut primus Antixpūs Mahome-
tes uenit poſt ſufficientē predicationē fidei q̃uis nõ
uniuerſaliter admiſſe qñ diſceſſio ideſt ſeparatio a
fide incepit in capitibus fideliū. Heraclius enī Im-
perator qui fuit tpe Mahometis tranſiuit tandē ad
hereſim Monochelitaꝝ etiã poſt illã magnã gratiã
quã ſibi deus oſtendit in Exaltatione crucis. Ita in-
cipiētibus circa finē mundi aliquibus a fide & obe
diētia eccleſie diſſentire. Secūdus ille apparebit ma
ximus ac pniciosiſſimus Antixpūs de Gog & Ma
gog ideſt ueniēs cū tectis & detectis infidelibꝰ: uel
cū gentibus habētibus tecta & domos & nõ habēti-
bus ideſt Scithis domeſticis & ſoliuagis qui eccleſiã
crudeliſſime pſequet̃. ¶ Quarto & ultimo preſup-
pono iuxta tex. Apo. a. xvii. ca. uſq; ad. xix. incluſi

ue ꝙ beſtia & pſeudo Propheta ideſt Mahometica
ſecta & illius mēdaciſſimus Propheta Mahometes
cuius ſecta etiā nomine Babilonis notatur propter
criminū & erroꝝ multiplicem confuſionē & cōmix
tionem debent ante iſtā uniuerſalē conuerſionē or-
bis deiici extirpari & comburi per angelos dei hoc
eſt Principes & miniſtros nominis chriſtiani·Quā
expeditionē aliquis ſummus Pontifex per Legatos
ſuos orbi xp̄iano publicabit ꝓclamabit & indicet:
dicens Cecidit Babilon zc̄·Apo·xviii· de qua deie-
ctione cōplures Reges & principes ſimiliter merca
tores & naute qui illi ſecte participabant amariſſi-
me dolebūt & flebunt· Ab hmōi tamen deiectione
& ruina Mahometes nunq̄ reſurget aut releuabit᷑·
Hec continent᷑ ſummarie in Cap·xviii·In precedē Apo·xviii
ti aūt·xvii·ſcribit᷑ de uictoria Agni ideſt chriſti cō &·xvii·
tra beſtiā·Et ꝙ decem principes beſtie cōſurgent cō
tra eam & adherebūt Agno: ut comedant & combu-
rant hereditatē beſtie fornicarie· Et p decē cū dena
rius ſit prim⁹ limes numeroꝝ intelligēda eſt multi
tudo principū Iſmaelis: qui uoluntarii aut inuiti
deſerent ſectam & ad rectam fidem conuertent᷑· In
capitulo autem·xix·denuntiantur laudes quas ec-
cleſia refert dn̄o & quadruplex Alleluia: quod can
tabitur pro tanto triumpho & ſublimi uictoria: &
pro uniuerſali acceptatiōe fidei: & eccleſie ſpiritu a-
litate ac ſūmo ſplendore·In fine quoq; capituli eiuſ
dem per recapitulationē iterum repetitur uictoria

contra beſtiam & pſeudo Prophetã qui mittuntur
in ſtagnum ignis ardentis & ſulphuris· Hec omnia
clariſſime ſunt futura & nondũ impleta: & q̃uis fi-
gura aliqua iſtius pleniſſime uictorie cõtra beſtiã
iam preceſſerit in expeditione Gotiſredi de bulion
& Bohemundi normani· Qui ſalutis xp̃iane· M· xc
vii· expugnauerũt terrã ſanctã contra Saracenos·
Et propterea nõnulli exponunt potiſſimã partem
iſtius uaticinii de illa expeditione preterita· Satis
tamen conſtat ex textu ꝙ hmõi expoſitio ſit impro-
pria & improportionata illis tribus capitulis ſi p̄o
natur ut expoſitio lr̃alis· Ille eni textus minime ui-
detur conformis huic ſenſui· Primo qa ſtatim poſt
hoc uaticinium Io· in· xx· Cap· tranſit ad tractandũ
de Antichriſto & de ultimo Iuditio: quod clariſſi-
me patet & cõmunis eſt omniũ ſanctoꝝ intelligen-
tia· Nõ uidetur autem ueriſimile ꝙ Ioannes de me-
diis tpibus eccleſie nihil ſcripſerit quũ a Gotiſredo
ad iuditiũ multa magna preceſſerint & ſequutura
ſint· Scdo qa per uerba Cap· xviii· per totum & ſig-
nanter in fine euidẽter habetur ꝙ uictoria que ibi
narratur contra beſtiam ſit futura pernicies totalis
& deſtructio Mahumetis· Et ꝙ deinceps nihil eius
inuenietur· Poſt illam autem expeditionẽ Gotiſre-
di remanet ſecta que recuperauit ea pauca que tũc
amiſerat· Tertio quia mercimonia que ibi narran-
tur Iſmaelitis interdicenda & dolores nautarũ non
uidentur cauſari potuiſſe ex illa expeditione que to

ta terreſtris fuit & modice naualis nec plurimum mercimoniis Saracenoꝝ nocuit ſignanter Indicis ſicut Cynamomo & Amomo: que Ioannes tunc dicit Babilonicis interdiceēda. Quarto ꝙ potiſſima pars illius uictorie contra Iſmaelem a Ioanne deſcripta futura eſt in mari aut naualibello in quo maximo impetu deiicietur & a quodā magno Angelo id eſt principe mittetur lapis molaris ultimi ſepulchri & deſtructiōis inſigne ne reſurgat ulterius Mahometes. Expeditio autem Gotifredi ut dictū eſt uniuerſaliter fuit terreſtris. Deinde ultio quatuor illa Alleluya tam ſolēniter deſcripta Cap. xix. que pro ſublimi illa uictoria Quatuor uicibus cantabuntur ab eccleſia: & humiliatio illa Ioannis ad angelum pro tam gratiſſimo nuntio nō uidetur ſatis quadrare illi uictorie & expeditioni particulari que q̄uis glorioſa fuit & pene diuina: particularis tamen & non magna fuit ac multū bono ordīe caruit: & in ea plures chriſtiani deſiderati ſunt etiā malignitate alioꝝ rum chriſtianoꝝ q̄ interempti Saraceni. Nec in ea fuerunt aliqui magni Angeli ideſt Principes naturalis & proprietarii dominii quū tamen tūc plures eſſent inter chriſtianos ſed fuit ille exercitus ex alluuione hominū & aduenticio ac caſuali milite collectus ita ut mirū ſit ꝙ tantum profecerit. Ex q̄bus & aliis ſatis conſtat nō eſſe illū proportionatū ſenſum tribus illis capl̄is. Et hec eſt finalis opinio Poſtille Apo. xx. que reſidet in hoc ꝙ ſenſus illis capl̄is lr̄a

lis ꝓprius eſt de uictoria futura pleniſſima contra
Iſmaelē. q̄quis Poſtillator nō ſit auſus prorſus ferre
de hoc ſententiā qa noluit prophetare: & forſan ſuo
tpe nō contingerāt multa que nr̄is diebus deus oſtē
dit. Alii etiā plures qui hiſtorialiter & nō myſtice
aut moraliter Apocalypſim interpretant̄ cū poſtil
la in hac opinione conueniūt: & pre aliis Abbas Io
achim inſignis Doctor in his & magni ſpūs in cōcor
dia ſcripturaꝝ & qui ꝓpinquiores ſunt huic future
uictorie nō ab re eſt ꝙ pluſculū aliqd eius odoret
attendētes diuina opa que faciūt ſcripturas archa
nas aperiri & adiuti ex micis reuelationū cadētibus
ex abundātiſſima menſa diuine ſapientie qbus plu
res electi noſtris temporibus fuerunt repleti. Nos
tamen non reputamus incōuenire ſi dicat̄ ꝙ utraqꝫ
expoſitio illorum capitulorū ſit litteralis. Et illa de
Gotifredo & hec de futura hmōi pleniſſima uicto
ria: ut Ioannes non uideatur neglexiſſe primā par
ticularem que preceſſit nec minus uniuerſalem que
ſequutura eſt: & que precipue intentionis ſue erat
ſub illis uerbis enarrare. Ita ut particularis uicto
ria Gotifredi fuerit figura future pleniſſime uni
uerſalis: & ut Figura ſub eiſdem uerbis intellecta
prout in ſimili docet poſtilla Apoca. undecimo. de
duobus illis teſtibus pro Chriſto occidendis: quos
dicit poſſe accipi Siluerium Papam: & Meuam
ſeruum dei a Theodora Auguſta propter Arthe
mium Hereticum Conſtantinopolitanum necatos

uerius tamen & proprius Enoch & Heliã ab Anti-
christo perimẽdos atqꝫ ꝙ utraqꝫ ſit uera expoſitio
litteralis. Altera tamẽ alterius figura & que ueri-
tatis eſt littere cõueniẽtior inuenit̃ q̃ que figure: & ſi-
mile in hiis capitulis de uictoria Gotifredi & uicto-
ria uniuerſali cõtra Mahometẽ accepit. ❡ His igi-
tur quatuor preſuppoſitis. Licet longius deductis
potiſſima enĩ uis iſtius allegorie in eis reſidet. Sa-
tis uidetur inductũ antecedẽs illius ſexte probatio-
nis. Nempe ſi tantũ effluxit huius Sexte etatis ſeni-
lis mũdi ut nõ poſſit diutius illiꝰ mora differri. an
finẽ aũt illius primus Antixpũs Mahumetes tota-
liter eſt deiiciẽdus. Et deinde catholica fides p uni-
uerſum admittẽda & in eo ſtatu multis annis dura-
tura: ac tertio Antixpũs Gog oriũdus & eius per-
ſequutio breui finienda. Et tũc quarto finis ſeculi
ac ultimũ Iuditiũ ſequet̃. Que oĩa quatuor conſtãt
ex Apo. Io. & aliis litteris ſacris cũ eaꝝ cõmentariis
multiſqꝫ aliis reuelationibus factis electis dñi: po-
teſt cõiectura ſatis clara & ueriſimili pronoſticari
ꝙ Mahometis deiectio futura ſit ĩ breui. Dixit enĩ
Ioãnes quũ de hac euerſione loqueret̃ Apo. xviii.
ꝙ una hora ueniet eius plaga & interitus. Quũ er-
go aliqd iam iſtius plage eueniſſe uideamus breui
eius ultimã internitionẽ ſperemus. Et ad minus ho-
ram hãc unã: pbabiliter annũ ſeculi Centenariũ iu-
dicemus. ❡ Cepit aũt eius inſignis clades Anno dñi
M.cccc.xcii. in expugnatione felicissime ferociſſimi

ac feraciſſimi Granateñ regni: quã feliciſſimã dixi
mus nõ tam ꝓpter ſublime illud regnũ receptũ· la-
tius certe ac fortius Hieroſolymitano q̃ ꝙ initium
dederit iſtius ultime deiectionis uniuerſalis Maho
metis· quũ principiũ ſit plusq̃ dimidiũ Ethicoꝝ· i·
Ex ea aũt uictoria Granateñ iam fluxerunt huius
noſtri myſtici Centenarii Septem & decẽ anni: er-
go breui ad alias uictorias deo duce ꝓperabitur: ni
ſi ꝙ demõ Mille laqueos tendit ne tã precipua eius
portio eradicet᷑· ¶ Sed ulterius dilatãdo & recapi
tulando materiã circa ueriſimile tempus conſuma-
tiõis ſecte Mahometice Sex poſſunt cõſiderari: quo
rum quodlibet ſi nõ ſufficeret: collecta tamẽ omnia
plurimũ mouent: ſcilicet tẽpus Antichriſti· Noue-
narius Mahometis: Cõiunctiones magne ſyderũ &
lũares eclypſes· Cynamomũ· Plaga incepta & Alſa
De tpe utriuſq̧ Antichriſti ſcilicet Mahometis &
Gog quoꝝ alter alterius eſt figura & ita ſub altero
intelligit᷑· Deus omnipotẽs terminũ regni prefixit
Daniel· xii· tria tpa cũ dimidio· Dicit eñi ꝙ exten-
di debuit per tẽpus ideſt duos annos: & dimidium
temporis ideſt dimidiũ alterius anni· Et tẽpus qui
dem uel eſt diſcretũ & diſtinctũ a dominio pro An
no uidelicet ſolari & mẽſura motus ſolis in celo ſuo
uel continuũ cum dominio ut appelletur tẽpus do-
miniũ temporale uel ipſi homines & ſubditi tempo
rales ſicut Pſalmus appellat diem homines uiuen-
ps· xxviii· tes in diebus: Dies diei eructat uerbum· & Paulus

Redimentes tēpus quoniā dies·i·homines uerſan⸗ Ephe·v·
tes in diebus mali ſunt·De ſecūdo Antichriſto ſatis apparet ex archanis ſacris ꝙ eius perſequutio erit grauiſſima & ideo a dño ꝓpter electos abbreuiata Math·xxiiii. Et eius euerſio erit par in duratione plantationi & predicatiōi dominice que tribus an⸗nis cū dimidio durauit·De primo aūt antixp̄o Mahomete quū eius duratio fuerit diuturna neceſſe eſt ꝙ tēpora hec interpretemur aliter hoc eſt continua cū dominio ut referant͛ ad temporale dominiū or⸗bis· Quod quadruplex eſt· Aphrica unū dominiū quod in uniuerſū Mahometes poſſidet·Aſia eſt duplex ad Aphricā & hanc is etiam uſurpat·In Europa autem Daniel duo intellexit Imperia Eneum & Ferreum: hoc eſt Grecum & Latinum Danielis·ii· Sed iam Mahometes ab uno Iubileo citra poſſidet Grecorum Imperium ergo inde cepit meta conſu⸗mationis ſue: ſicut cum Antichriſto Geg finis durationis Regni ſui in dimidio illo poſt Tertium an⸗num aperietur: Ita Antichriſto Mahometi dimi⸗dium Europe Imperium quod ultimo expugnauit ceſſationem ſue Tyrannidis inducit· Et ſatis clare uidemus ꝙ poſt Grecorum uſurpatum Imperium q̄uis Mahometes multa bella tentauerit allectus negligentia & diſcordia noſtra: modice tamen pro⸗fecit· Quinimo fatali illo Granatenſi Imperio amiſſo: in omnibus ferme Chriſtianorum cōgreſſibus retroceſſit· ¶ Secūdo circa Nouenariū conſiderari

poteſt q̄ ſicut docente Auguſtino Iudei ſunt Ebdomadarii ideſt ſeruãtes ſeptimã diem Sabbati: in cuius prima hora preſidet Saturnus: & Xp̄iani Octonarii ideſt ſeruãtes Octauã diem Dominicã cuius prime hore Sol preſidet. Ita Mahometani dici poſſunt Nouenarii ſeruãtes nonã diem ſcilicet diẽ lune: cuius prime hore preſidet Luna. Vnde Saraceni ex luna ſua inſignia & uexilla deferũt. Sũt itaq̃ Nouenarii & lunares. Quare Nouenarius numerus reuolutionẽ fatalẽ inducit ſecte Mahometice: que cũ extirpari debeat ꝓpter ſui imperfectionem ut eſt dictũ ſub aliquo Nouenario terminãda eſt. Tres aũt limites ſunt omniũ numeroꝝ ſcd̃m Euclidem ſup q̄bus reuolutiones fieri poſſunt. Decẽ uidelicet Centũ & Mille. Alii eñi numeri uel ſunt ante limites uel limitũ reuolutiones ſeu repetitiones. Reuolutio aũt anni Nouenarii ſupra Decem nõ fuit fatalis cõſumatio Mahometice ſecte: eius eñi hora excesſit annos Nonaginta ut uidemus. Supra Mille aũt reuolutio eius nõ eſt poſſibilis al's Nouẽ milib9 annis duraret. Et ita etatẽ legis nature ſcripture & gratie ſuparet. Eſt tñ ſecta erronea que diu durare nõ debuit ut eſt dictũ. Reuolutio ergo Nouenarii ſupra Centũ fatalis erit & uериſimilis cõſumatio mahometis. Itaq̃ ſuũ Noningenteſimũ duratione non excedet. Et noningenteſimũ intelligas uniuerſum nonũ Centenariũ ab initio uſq̃ ad finẽ ante ingreſſum milleſimi. Et in hoc medio tp̄e extirpandus ui

detur uerisimiliter in totũ Mahometicus error · Su
mus aũt iam iuxta initiũ ſui Noningenteſimi·
¶Et hoc ex reuelationibus multoꝝ modernorũ ha
betur: quod & Io·ſub illis Mille annis Apo·xx· ui-
detur eſſe cõplexus: ut illi Mille anni religationis
Sathane potius uideant̃ reſpõdere merito ꝑſequu-
tionis precedentis quaſi Millenarie Mahometis: ut
tamdiu liget̃ & dimittat xp̃ianos in pace religionis
unice manere: q̃diu eſt ꝑſequutus ſub Mahomete·
Et q̃uis tempus illius quietis & unice legis nõ ſit de
terminatũ Milleſimũ: quodcũq; tamẽ ſit concedit̃
a dño pro conſolatione milleſimi: aut fere milleſimi
ꝑſequutionis preterite· Quare & milleſimus nomi-
natur: & hoc q̃uis imperfecte nec ſatis clare Lactan
tius uidet̃ intellexiſſe ante Aduentũ Mahometis:
qui dixit li·vii·diuinaꝝ inſtitutionũ ꝙ Imperium
Ro·debuit poſt·CC·Annos ab etate ſua tranſire ad
Aſiam: & ꝑſequutionẽ Ro· Imperii & Eccleſie mille
annis durare· Sed inde ꝑſequutionẽ Chriſti & Im-
perii extinguendã eſſe: & renouationẽ orbis & acce
ptationẽ fidei xp̃iane per uniuerſum futuram· Et
q̃uis illã renouationẽ & reſidentiã xp̃i corꝑalem cõ
formiter ipſi nõ accipiamus ꝓut ſuperius dictũ eſt
Quod tñ dixit de Imperio tranſſerẽdo & ꝑſequutio
ne xp̃ianoꝝ ac extirpatione ꝑſequutoris; mirum in
modum quadrat his que dicta ſunt de Mahomete·
Scripſit eñi Lactantius ſub Conſtantino iuniore &
poſt eũ fere·CC·annis tp̃e Heraclii Mahometes ſu

peruenit qui Arabs uel Perſa fuit que ſunt Aſie pro-
uincie ad quē & ſucceſſores ſuos in effectu Imperiū
orbis quod Ro· fuerat tranſlatū eſt q̄uis nomē Im-
perii in Europa remāſerit: & pſequutio chriſtiana
ac Regnū ſuū fere mille Annis durabit· In Nonin-
genteſimo eni ſuo ante milleſimū extirpādus uide
tur ut ſuperius egimus repetitis uerbis· ¶ Tertio
cōſiderari poſſunt magne coniūctiones aſtroꝝ hos
proximos annos precedētes qbus quaſi ſignis & me
diis cauſis dn̄s ſolet mundi renouationē oſtēdere &
ſectas extirpare· Et ſi ſecta aliq̄ excludi debeat nul-
la ueriſimilius a dn̄o uidet̄ excludēda q̄ hec ſpurca
ſeda irrationabilis Mahometana· Cuius uidentur
plurima inditia extirpationis quū tamdiu regna-
uerit ſine cognitiōe ueri dei ut iā grauiſſimū ſit mi
litāti & triumphanti eccleſie illā tolerare· Contige
rūt etiā ſub illis cōiunctionibus magnoꝝ ſyderū plu
rimi defectus Lune ferme omni anno: que cū habeat
dominiū ſupra Mahometē uidet̄ & ipſe concedente
dn̄o breui eclypſandus ac extirpādus· ¶ Tria alia
cōſiderāda ſcilicet Cinamomū plaga incepta & Al-
leluya ſuperius explicauimus· Et ideo illa ſolū epi
logādo tāgemus· Signa eni ſunt ultime extirpatio-
nis Mahometis· Nempe qn̄ is deiiciet̄ interdicēde
ſunt Babylonie merces Cinamomi: quod quū ſolum
creſcat in India & inde ad Egyptū & cēm Aphricā
& Europam Arabico mari per Mecham ſepulchrū
Mahometis aduehi conſueuerit· A paucis tamē dic

bus conceſſit dominus intellectū & animū optimo
Emanueli Regi Portugallie cum quo uere eſt deus
& qui uere diuinam predeſtinationē implere ince-
pit: qui per Oceanū a freto herculeo nauigās Cina
momū & aromata alia ac merces omnes Indicas im
mediate ad occiduā Hiſpaniā deducit: ubi Cinamo
mi Emporia potiora q̄ apud Mecham uel Alexan-
driam uiſuntur ut nō iam ex Alexandria ſed ex Hi
ſpania ad uniuerſam Europā & Aphricam merces
indice deferant. Quinimo magna inſtructa claſſe
cōmeatu illarum merciū Mecham & Egyptū inter
dicit: ubi mirabili dei clemētia uictorias inumeras
obtinuit. ¶ Plaga Mahometis icepta in regno Gra
nateñ & primo Alleluya pro ea uictoria in eccleſia
uniuerſali decantato: iam ſatis eſt dictum. Addo ta
men nōnullis eſſe reuelatum ꝙ decātato primo Al-
leluya contra beſtiam in occiduo: Secundum can-
tabitur in fine Europe: quod futurum ſperatur in
Conſtantinopoli. Tertium Hieroſolymis. Quar-
tum per totum orbem.

¶ Septimus terminus eſt Opa dei: ex quo ſumit̃ ta
lis ſeptima ꝓbatio. Volūtas dei ſemp implet̃ iuxta
illud pſal. Omnia quecūq; uoluit dn̄s fecit. Sed uo pſ.
lūtas eius que nobis per opa ſua potiſſimū inoteſcit
uidet̃ inclinare ad breuē extirpationē ſecte Maho-
metice. Quū ergo dei uolūtati nemo poſſit reſiſtere Iob. ix.
ꝑut Apl̄s ſcribit: Breui mahometes deiiciet̃. ¶ Vbi
ꝑmū cōſidero ꝙ q̄uis ī deo ſit unica & ſimpliciſſima

uoluntas ꝓprie dicta ſicut & unica eſſentia que ap/
pellatᷣ Volūtas beneplaciti:& hec ſimpliciter eſt no
bis ignota niſi ſpecialiter reueletᷣ·Ponitur tamē me
taphorice in deo uolūtas ſigni per quā deuenimus
in notitiā uolūtatis beneplaciti:per ſigna enī exte/
riora interpretamur diuinū beneplacitū·Et hec uo
luntas ſigni multiplex eſt iuxta quod in pſal·Mag
pſ·c·x· na opera dn̄i exqſita in omnes uolūtates eius: Que
ſcdm ſanctos preciſe dicitᷣ quincuplex uidelicet Pre
ceptū:Conſiliū:Prohibitio:Permiſſio:& Operatio
His enī omnib⁹ tanq̄ ſignis poſſumus diuinā uolū
tatem intelligere ut Preceptū diuinū intelligamus
eius uoluntatē & ſic de aliis· Apud homines enī ea
que precipiūt uel prohibēt aut conſulūt uel permit
tunt aut operantᷣ:uidentᷣ eſſe eoꝝ uoluntas & bene
placitū·Et ſicut uolūtas & cōplacentia humana nul
lo ſigno magis nobis innoteſcit q̄ operibus cōtinuis
& crebris:eis enī homo ſe totū explicat & aperit:Ita
& diuina uoluntas iteratis diuinis opibus nobis ma
xime innoteſcit·¶Scdo conſidero plurima diuina
opa etate noſtra occurrētia qbus manuducimur ad
cognoſcendā diuinā uoluntatē de extirpāda ſecta
Mahometica:quoꝝ quū multa in precedētibus teti
gimus:nūc ea & quedā alia ſub Epithomate referē/
mus·Quis nō uidet operis eſſe diuini diuiſiones Sa
racenoꝝ & in Aphrica & in Aſia:que antea non fue
rant ut prediximus? Similiter & effeminationē ac
fragilitatem eorum adeo notiſſimas:ut ſi non eſſent

adiuti a noſtris trãſſugis ſignãter Soldanes & Tur
chus qui ſunt Baſes ſecte: penitus hodie nihil bello
ualerent· Tranſſuge aũt hi noſtri dño inſpirante fa
cile ad nos redibunt dum Saraceni bello iuſte pre
mantur· Et hoc eſt ꝙ Io· dicebat Apo· xvii· de prin
cipibus ſecte ad Agnũ redeuntibus quãdo deiectio
ſecte futura ẽ· Quis etiã nõ uideat diuinũ eſſe ꝙ Sa
raceni nec arte militari terreſtri ſignãter peditum
in quibus ſemper bellicũ robur fuit maxime ut nũc
acies ducunť nec Cathafracta militia nec tormento
rum peritia nec nauali induſtria qua ſunt maxime
premẽdi hodie uigeãt? Que omnia apud xpĩanos
Europe dño exercituũ ſic ordinãte copioſius & pfe
ctius q̃ unq̃ paſſim uiſuntur & reperiunť· Diuinũ
etiã opus exiſtimo ꝙ ubi hec Hydra Saracenica po
tentiſſimũ uenenũ habet in ꝓuinciis uidelicet Tur
chi & Soldani: infinitus eſt numerus xpĩanoꝝ illis
ſub miſerabili captiuitatis iugo ſeruientiũ· Multi
etiam apud nos ſunt Principes & nobiles ex Grecia
exules qui omnes potenti exercitui xpĩano facile cõ
tra perfidos ſuos Tyrannos iungentur ut uitam li
bertatem & antiquã hereditatem ac fidem illis deie
ctis ſibi uendicent: qui ad pugnandũ & explorandũ
ac implendum oppida & arces cuſtodibus cõmea
tuſq; adducendos plurimũ auxilio noſtris eſſe po
terunt· His autem duobus capitibus iſtius Hydre
diſſectis reliqua ipſius colla ſine difficultate rũpen
tur· Deinde nemo qui uere attendat antiquos anna

les & orbis diſpoſitionem negabit diuini eſſe operis
q̃ hereditas Principũ chriſtianoꝝ inter innumeros
actu ſuperiorem non cognoſcentes olim diſtributa
hodie ad pauciſſimos ſit redacta. Videmus enim in
Chriſtianiſſimo Rege Francoꝝ innumera & maxi-
ma dominia cõueniſſe: que olim inter magnos & ex
cellentes Principes fuerant diuiſa: nec a Quingẽtis
annis citra tam magnam potentiam & auctoritatẽ
in Progenitoribus ſuis extitiſſe. In Sereniſſimo au
tem Rege Anglie ultra theſaurum magne prudẽtie
pacis & diuitiarum: uniuerſam Angliam & Hiber
niam dominio. Affinitate uero & amicitia Scotiam
Regnum pungnaciſſimũ coire: quod multis ſeculis
non contigit. Sub religioſiſſimo Portugallie Rege
additas eſſe antiquo ſuo dominio multas Inſulas &
latiſſima Guinee dominia: ac innumeras Prouin-
cias tributarias Ethiopie & Indie. Ex quibus & au
ri fodinis & cõmertio Indico ad ſe tranſlato: theſau-
rum incomparabilem & annuos ſibi redditus maxi
mos parauit: quos preſertim Soldão & multis aliis
Mahometanis cum magno eorum damno detraxit.
Quatuor uero illa Regna olim i plures diuiſa que
ad Septentrionẽ Orientalem uergunt Turchis &
tartaris uicina, dñs Deus etate nr̃a ad duos fratres
uniformes reduxit uidelicet Hũgarie Bohemie Po
lonie & Lituanie Reges quorũ uirtus contra Infide
les ſemper emicuit: & reductionem aliquorum Bo-
hemorum qui adhuc manent male perſuaſi: nec Ca

tholicis ſatis conueniunt ſub iſtis fratribus apoſto-
lica & Ceſarea auctoritate ac bona directione bre-
ui futuram ſperamus: qui ualidiſſimo exercitu ſup
plebunt contra Turchos quicquid negligentius ha
ctenus cum catholicis conuenerunt. Quatuor alia
Regna pure Septentrionis Datie uidelicet Norue
gie Suetie & Gothie: olim etiam partita: dominus
deus ad unum reduxit dominiũ. Illuſtriſſimus Se
natus Venetoꝝ innumeros complexus eſt principa
tus quibus olim diſiunctis plures magni Principes
ornabantur. ¶ De Pontificatu autẽ Romano & Im
perio quum nil eis poſſit adiungi quod ſuũ non fue
rit & electiua ea ſint dominia: nil referemus niſi ꝙ
optima pace iuſticia & libertate plus ſolito ſubditi
illorum fruuntur Tyrannis etiam eiectis: & ꝙ in il
lorum prouintiis ſumma uis Martialium hominũ
manet adeo ut ſi bene uniantur nulla manus Iſmae
lis poſſit illis obſiſtere. De Sanctiſſimo autem domi
no noſtro Iulio Papa Secũdo: & ueſtra Ceſarea Ma
ieſtatẽ pauca propter ueſtram preſentiam dicenda
ſunt. Hoc tamen non omittam ꝙ a multis ſeculis nõ
preceſſerint in Pontificatu & Imperio: qui maiori
animo & conatu deturbationem Iſmaelis deſidera-
uerint & tota mente adniterentur: Quod mihi de
utroqꝫ exploratiſſimum eſt. Et quum duo hec mag
na luminaria ita deus animauerit & accẽderit: Spe
randum eſt ꝙ hanc ipſam bonam mentem quam in
ſpirauit clementia ſua ad perfectionem perducet:

Adeo ut ego quoqꝫ uotum meũ ualeã explere Hie-
roſolyme uidelicet ſponſe mee uiſitande quod nõ ut
peregrinus ſed ut Patriarcha adiuuante dño & uo-
bis ac aliis principibus bene uolẽtibus in breui eſt
animus mihi facere: & oſſa mea ſimul cũ Hieroſoly
mitañ meo pallio eccl̃ie mee Dñici ſepulchri. Tan
dem poſt dies mee peregrinationis relinquere ubi
letiſſime illud Simeonis proferã. Nunc dimitte ſer
uum tuum dñe ſecundum uerbum tuum in pace.
¶ De patrimonio autem ueſtre Ceſaree Maieſtatis
& Sereniſſimi fratris ueſtri catholici Regis Arago
num: ac cõmunis filie Sereniſſime ac catholice Re-
gine Caſtelle: Nepotiſqꝫ cõmunis ſumme ſpei Prin
cipis Caroli: in quem omniũ oculi coniecti ſunt: ni
hil ſeorſum dicendũ reor: ſed clare hic diuinũ opus
admirari licebit: quũ omnia hec dominia ex quibus
Viginti ad minus olim magni Reges & Principes
alebantur & ditabantur: nũc unica ſucceſſione iun-
gi uideantur. Quatuor quippe ſunt illius heredita
tes ex quatuor Auis deuolute. Due ex parte patris
Auſtria uidelicet & Burgundia cum annexis ſuis.
Et Due ex parte matris Caſtella uidelicet & Ara-
gonia cum ſuis innumeris dependentiis. Que ue-
lut Quatuor Elementa uniuerſam Europam que
potiſſimum ferrea & pugnax eſt pro magna parte
complectuntur. Et uelut Quatuor Paradiſi flumi-
na uniuerſam Eccleſiam fecundabunt: & ad Chri
ſtum Mahometẽ adducent. Si dominus conceſſerit

ea diu ab uno fonte ideſt pricipe deriuari & guber
nari:quod ualde poſſibile eſt & decens attẽta diui
na ordinatione & ſucceſſione legitima & attẽto q̃ be
ne olim maxima Ro·Imperatoꝝ hereditas regebat᷑
Et ꝗ hodie principes Mahometis precipue Solda-
nes & Turchus ſediſſimi & omnibus probris refer-
tiſſimi:maiorẽ hereditatẽ gubernãt· Continet etiã
hec ſucceſſio in tribus ꝑtibus uniuerſi dominiũ·Eu
rope quidẽ magnã portionẽ:Aphrice autẽ & Aſie
aliqua bona ſigna apud Inſulas fortunatas & athlã
ticas & in aliq̄bus arcibus Aphrice & in Europa ex
quatuor linguis conciliaribus Hiſpanica:Gallica:
Germanica & Italica: magnã illaꝝ partem hec ſuc-
ceſſio cõprehendit·Hiſpanicã ferme totam·Italicã
ferme pro dimidio:Gallicã & Germanicã pro mag
na parte cõplectitur:& illas prouintias in hiis lin-
guis poſſidet que potiſſimũ hominibꝰ militaribus
equis ferro uictualibꝰ ac nauibus apte ſunt·Ipſiſqꝫ
Saracenis ſiue in Aphrica ſiue in Grecia ꝓpinque·
Nõ ab re igit᷑ clementiſſimus deus hmõi heredita-
tem uniuit ut per eam facile ſit cõſtituta pace alioꝝ
principũ Mahometẽ expugnare·Quod ſapientiſſi
ma illa glorioſiſſime recordationis Heliſabeth Re
gina catholica ſoror ũra Ceſar Inuictiſſime ſepiſſi
me cogitabat·Idqꝫ ego olim quũ eſſem Iuuenis acce
pi cuiuſdã ſapientiſſimi Philoſophi & Deo accepti
uaticiniũ:ut quũ Hiſpania ſucceſſione hereditar.a
iungeretur Germanie:que ſunt due partes Europe

prima & ultima: malum maximum Mahemeti con
tingeret. Quod preſagium etiam Pius Secundus
forſan intellexit quum in dicta Mantuana tantum
peteret Ductorem cõtra Turchos Ducem Burgun
die per quem ſecrete forſan acceperat futuram eſſe
contra Turchos uictoriam: ſed nondum erant pre
ſagii impleta tempora: quum nondum eſſet Bur-
gundia unita Hiſpanie. Sub quibus iunctis iun-
cta etiam pace orbis chriſtiani: hec uictoria aucto
re domino ſperatur. ¶ Rurſus quis non exiſtimet
diuinũ eſſe opus quo deus omnipotẽs doceat Iſmae
lem ubiq; a fidelibus ſuperari poſſe & iam tempus
cõſumationis illius ſuccedere: noſtris quidẽ diebus
in Europa apud Granatã iam uictũ uidimus Ma-
hometem: & in eadem Europa apud Caphaleniã in
Aphrica uero in diuerſis locis & ſub hiſpanis & por
tugalleñ ſuperatũ ſcimus. Et in Aſia apud Inſulas
Atlanticas & Indicas in omni progreſſu Portugallẽ
ſium licet intuere: quibus uictoriis Decẽ noſtri cõ-
tra Centum ut plurimũ ualuerint. ¶ Et quis nõ ui
det ꝙ Quatuor potiſſimum ecclesie patriarchales
quas Mahometes abſtulit & quarum reductio ſum
ma gloria & prima chriſtianoꝝ intentio eſſe debet
omnes ſite ſunt ad Tyrrhenum mare: cuius maior
pars ẽ chriſtianoꝝ & potiſſimũ attinet Caroli ſuc
ceſſioni. Vnde facile futurum eſt nauali bello dum
chriſtiani bene conueniant: Mahometanos inexper
tos profligari & Eccleſias illas maritimas ad chri-

ſtum reduci · Cōſtantina quidē & Alexādrina hoc
mari interfluuntur · Hieroſolymitañ uero · xxx · mi
liaribus · Antiochena non ultra · xii · ab eodem mari
ſeiunguntur · Ita ut hoc Tyrrhenū futurum ſit chri
ſtianis occidētis & Italie quaſi pons diuina ordina
tione quo facile ad expugnationē Iſmaelis deuehā
tur · Danubius quoq̃ ſimiliter xp̄ianis Septentrio
nis pontis & uehiculi officio fungetur · Germaniam
enim & Hungariam influit: & inde per mediā Gre
ciam uictualia tormēta ac impedimenta noſtrorū
ad Turchorum penetralia deducet · Exercitum au-
tem domini congregandū uniformiter contra Tur
chos Ioannes Triplicem futurum preuidet Apo ·
Decimoſexto · Ciuitas magna ideſt Congregatio fi-
delium magna ad direptionem Mahometis & Ba-
bylonis congreganda: facta eſt in tres partes: quod
de figuratiua uictoria tempore Gotifredi ſatis pa-
tet · Fuit enim exercitus ille in Tres partes diuiſus:
Alium duxit Petrus heremita: Alium Gotifredus:
Alium Bohemundus · Sed in hac pleniſſima uicto-
ria contra Mahometem hoc expreſſius implebitur
Duobus enim exercitibus terreſtribus nauigio ta-
men ad terras Turchorum pro maiori parte defe-
rendis & uno magno Nauali premetur & deiicie
tur prout ueriſimile eſt & nonnullis reuelatum ·
Non etiam caret diuino miſterio facilitas diuerſio
nis que hodie nobis patet cōtra exercitum Iſmaelis
a Rege Ethiopie & Nubie magno Abaxinorum:

aut Iacobitaꝝ Impẽratorẽ quẽ uulgo pr̃eſbiterũ
Ioannẽ nuncupant & a Rege Iberie Aſiatice & Col-
chydis: quẽ Georgianoꝝ dicũt: qui ſidẽ chriſtianã
obſeruãt q̄uis paucis erroribus inuoluant̃ ꝓpter il
loꝝ diſtantiã a capite fidei Romana uidelicet eccle
ſia: q̃bus hactenus nõ patuit uia ad nos ueniendi ut
fidẽ ſuã ex magiſterio Ro· eccleſie reformarẽt· Sũt
tamẽ nomini xp̃iano deditiſſimi: & in Concilio Flo
rentino ultimo cũ eccleſia Ro· in fide conuenerunt:
& facilius nũc data facultate cõmertii cũ illa cõuen
turos ſperamus· Preſbiter aũt Ioãnes confinia Sol
dani poſſidet & olim Egyptus Ethiopibus parebat
cuius Regis multo maiorẽ potentiã q̃ Soldani eſſe
compertũ eſt· Effecit aũt diuina clemẽtia ut cum eo
hodie nobis poſſit eſſe cõmunio ex nauigatione Re
gis Portugallie: & ꝙ conſiliũ poſſint inire cõmune
Occidẽtales & Orientales ad mutuã ſub uno tẽpo-
re faciliorẽ deiectionẽ Soldani in Egypto & Syria
Georgiani etiã finitimi ſunt ab uno latere Soldano
in Syria: & alio Turcho in Armenia & non longe a
Trapezundia· Finitimi etiã Perſis ſunt· Fortiſſima
ea natio eſt: & que Caucaſum poſſidet: & diuertere
has magnas beſtias iſti poſſunt: quũ a xp̃ianis lati-
nis opprimentᷣ· Quod nõ erit ſpernendũ cõſiliũ: &
cũ eis partitionẽ ꝓuinciaꝝ paciſci fundamẽto uere
fidei apud eos primũ integre iactato· Nec ab re di-
uina & facili hac diuerſione uacat bellũ quod Tur-
chis iminet a Rege Perſaꝝ quẽ dicũt Sophi: & hũc

xp̃ianis benignũ eſſe utpote a matre chriſtiana ge-
nitũ referũt. Quẽ diuina inſpiratione & bona xp̃ia
norum ſuaſione facile nobiſcũ conuenturũ confiden
dum eſt: Si corda ad dñi gloriã & ulciſcendum eius
iniurias preparemus. Quũ ergo his diebus tãta cõ
currant diuina opa ad uictoriã chriſtianã & deie-
ctionẽ ex legum: ſatis nobis poteſt innoteſcere diui
na uolũtas ad deiectionem Iſmaelis. Nũc ergo iudi
tium ideſt liberatio eſt mũdi: Nunc Mahometes il
lius Tyrannus eiicietur foras. ¶ Accingere igitur
Sereniſſime Ceſar gladio tuo ſup femur tuũ poten-
tiſſime. Videt tua Serenitas inclinationẽ & diſpoſi
tionẽ diuine uoluntatis ad excluſionẽ Mahometis.
Videt dei uicariũ in terris ac ſponſam ſuã Ro. eccle
ſiam id omnibus uotis ſupra ſua oĩa deſideria expe
tentes. Videt xp̃ianos principes nulli cauſe magis
propenſos. Quorꝫ litteras in Ro. Senatu ſepe reci-
tari audiuimus de hac unica re tã ſapiẽtes tã urgen
tes: ut mirifice diuinos impetus redolerent. Intelli
git tua Maieſtas ex opinata ſolũ chriſtianorꝫ cõcor
dia: ſummo timore Iſmaelitas cõcuſſos: quid ſi rem
abſolutam reſcirẽt? Huic ergo cõcordie & illi dein
de bello intende proſpere procede & regna. Alterũ
enim ſine altero/nec dñs diriget/nec homines felici-
ter aggredient̃. Nempe dñs bello chriſtiano non ui
detur uelle felicitare domũ tuã: quã ideo magnam
conſtruit: ut per eam/pace chriſtiana fundata/mag
nus terror cũ effectu Paganis incutiatur. Perſpicis

ſeptem illa que de ſecta retulimus: q̄ ſit erronea: q̄
turpis: q̄ ignaua: q̄ iniuſta: q̄ merito diuiſa: q̄ pro
pe conſumationem: q̄ deo grauis & moleſta. De ea
uero quam profiteris & pro qua gladium portas
lege catholica & xp̄iana fide: intelligis omnino con
traria: q̄ uidelicet recta: q̄ imaculata: q̄ docta: q̄ iu
ſta: q̄ unita: q̄ eterna: q̄ deo grata ſit. Que oīa ſub
limiter quinq; uerſibus. p̄s. decimioctaui prophe-
tarum ille & Regū eximius Dauid in Spiritu pre
uiderat. Vbi ſex nominibus legem dn̄i appellās ſci
licet Legem: teſtimoniū: preceptū: iuſtitiam: timo-
rem & iuditiū. has oēs conditiones de dn̄i lege com
plectitur dicens. Lex dn̄i imaculata cōuertens ani-
mas: Vnde ſatis innuitur ꝙ hec de noua lege predi
cebat: quū uetus Auguſtino teſtante manū cohibe-
ret non animum. teſtimoniū dn̄i fidele ſapientiam
preſtans paruulis. Iuſticie domini recte letifican-
tes corda preceptum dn̄i lucidum illuminans ocu-
los. Timor dn̄i ſanctus permanet in ſeculum ſeculi:
q̄uis cui lex noua ſit charitas & amor: timorē tn̄ fi-
lialem & ſanctū habet: nō ſicut uetus ſeruilē: unde
& illa tranſlata eſt. Hec uero manet in eternū. Iudi
cia dn̄i uera iuſtificata in ſemetipſa. Deſiderabilia
ſuper aurū & lapidem pretioſum multū: & dulcio
ra ſuper mel & fauū. Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea
& in cuſtodiendis illis retributio multa. Erit pro-
fecto tāta retributio cuſtodite legis xp̄iane & expu
gnate Saracene: ut utrūq; faciēs: duplicē beatitudi

dem cōſequat̃: q̄ uel in utroq; ſeculo intelligas: uel
nuplicē gradum utrobiq; beatitudinis & glorie ſit
habiturus. Qua rōne Pſalmiſta bis illū beatū notat
dicit enī p̄s. xxxvi. ſupra centeſimū ad Mahometis
ſectā que criminū confuſione pollet & ad litterā po
tiſſimū Babylonie reſidet de gloria percuſſoris ſui:
filia Babylonis miſera. Beatus qui retribuet tibi re
tributionē quā retribuiſti nobis. Et ſequitur de cu
ſtodiente legem dn̄i. Beatus qui tenebit legē uideli
cet dn̄i profeſſam. & propter cuſtodiā eius & uindi
ctam de aduerſario ſumendā: alidet paruulos ſuos
ad petrā: hoc eſt Iniurias ſibi illatas & rancoris mo
tus inde ortos qui paruuli eſſe debent diuinis iniu
riis cōparati: allidet ad petrā. Petra aūt erat xp̄s in Pria cor.
quit Ap̄s. Qui ergo ſua ꝓpter xp̄ūm obliuiſcit̃ & decimo.
ad Crucifixi pedes proprias dimittit iniurias ut il
las dn̄i ulciſcat̃ & legē eius cuſtodiat: merito hic bis
btūs quinimo beatiſſimus cēſendus eſt: Cui dn̄s aſſi
ſtēs dicet. Mihi uindictā & ego retribuā. Et de ſcda
Allegorica expoſitiōe cōtra mahometē ſatis ſuper q;
ſit dictū: atq; utinā ꝓut deſideram⁹ & ex abūdātia
cordis copioſius retulimus: nobis auctore dn̄o uni
uerſa cōtingāt. ¶ Vltia uero expoſitio tropologica
aut moralis tituli nr̄e lectiōis de Indulgētia uel &
pctō: ceteris erit breuior: In qua aſſiſtentibus huic
miſſe nr̄e poſſum⁹ moralr̄ cū dei adiutorio ac felici
ter nūciare. Nūc iuditiū eſt mūdi. i. cuiuſlibet uī m
ſcīa liberationis a pena & culpa ferēda ē. Vnuſq̄ſq;

enim ueſtrū Microcoſmus ideſt minor mundus in‑
terdum appellari poteſt · Nunc etiam demon qui
peccato℞ nexibus uobis imperabat: eiicietur foras:
Indulgentia plenaria a uobis rite ſuſcepta · ¶ Vbi
tria cōſidero · Primū ꝙ Indulgētie eccleſie tantū ua
lent q̄tum ꝓnunciant & ſonāt: alſ eccl'ia uel decipe
ret ſi crederet nō tantū ualere: & tñ eas ſic ꝓnūtiaret
uel deciperet ſi crederet ualere & ita nō eſſet · Quo‑
rum utrumq; maxime incōueniens eſſet · & prorſus
fidem & Eccleſie ſubſiſtentiā eneruaret · Articulus
enim fidei habet Credo ſanctā eccleſiam: & dñs qui
in ea eſt ſpiritualiter uſq; ad conſumationem ſeculi
per ſacra generalia Concilia Spiritu ſancto legiti‑
me congregata in quo℞ medio ſemper ipſe fuit pro
Ma·xviii· ut in Euangelio ꝓmiſit · Diffiniuit & ſtatuit: ꝙ ge
neralibus eccleſie decretis & diffinitionibus ſignan
ter in materiis pertinētibus ad fidem: ſicut euange
Lu·x· lio ſtaret · De quibus dñs · Qui uos ſpernit me ſper
Pria co℞· nit · & Paulus predicator ueritatis ſcribit · Si inanis
decimo· eſt predicatio noſtra: inanis eſt & fides nr̄a · Et Au
guſtinus ait · Euangelio nō crederem: niſi & eccleſie
Lu·xxii· credere · Et dñs apud Lucā pro fide Romane eccle‑
ſie ne deficeret rogauit · Et iuxta Paulū exauditus
He·v· eſt pro ſua reuerentia · Cū ergo Romana & uniuer‑
ſalis eccleſia pronunciet ſepius hmōi Indulgentias ·
Abſq; dubio ſicut pronunciant: admittende & ue‑
nerande ſunt: & effectum quem predicāt & ſonant:
prorſus efficiūt · accedente tamen triplici conditiōe

Prima auctoritate ex parte cōcedentis ut ſit uicariꝰ
dei uel ſpōſus eccleſie·Secūdo charitate ex parte ſuſ
cipientis ut ſit tūc in cōmunione ſanctoꝝ:quoꝝ ſu-
pererogationis operibus penalibus maxime innitū
tur Indulgentie:ut quod uni ſupereſt:alteri qui in
diget per diſpenſatorem theſauri eccleſie cōmunicet᷑
& diſpenſetur · Tertio pietate ex parte cauſe ut fi-
nis Indulgentie ſit honor dei & ſanctoꝝ: aut neceſ-
ſitas uel utilitas eccleſie: prout doctores ſacri copio
ſe tractāt diſt·xix·iiii·ſententiaꝝ·Secūdo conſidero
circa effectū indulgentiaꝝ ꝙ ſolū extendūt ſe ad re
miſſionē pene tpalis pro peccatis debite in hoc ſecu
lo uel in purgatorio·Culpa eni & eterna pena in In
ferno debita pro mortalibus rōne auerſionis a deo
ſolū per ſacramenta eccleſiaſtica que ſunt medicine
a dño ea cauſa inſtituta: remittitur & deletur·Et ſig
nanter ſacramēto penitentie quo ad actualia mor-
talia memorie occurrētia: quoꝝ culpa & eterna pe
na:cōtritōie & cōfeſſione remittit᷑: & tāta poteſt eſſe
diſpoſitio & cōtritio penitentis ꝙ etiā omnis tpalis
pena debita peccato pro conuerſiōe ad bonum crea
tum & cōmutabile: per illam deleatur · Quando
uero contritio non eſt tanta: pena illa temporalis
reſidua poſt contritionē & cōfeſſionē: ſoluitur per
condignā ſatiſfactionē iniunctam a ſacerdote ſi in
hac uita expletur·uel ſi nō explet᷑: per ignē in pur
gatorio ſoluet᷑ & purgabit᷑·Hanc ergo penam tem
poralē debitā ſiue iniunctā ſiue iniūgendā aut pur
gandam attingūt Indulgentie eccleſie; quā in toto

uel in parte remittũt prout ab eccleſia diſpẽſantur
¶ Tertio conſidero ꝙ Indulgentie eccleſie: duobus
innitunt̃ ſcʒ. Primatui eccleſie & eius theſauro. &
ideo cõmuniter dicunt̃ pertinere ad ptãtem iuriſ-
dictionis. Principis eñi cuiuſlibet cõmunitatis eſt:
penã in cõitate debitã ad bonũ ipſius cõitatis ſignã
ter: poſſe auctoritatiue relaxare aut remittere. alĩs
nõ uere preſideret: & eiuſdẽ eſt theſaurũ cõmunita-
tis uel ſponſe ſue ad bonũ cõmune: poſſe adminiſtra
re & diſpenſare. alĩs princeps uel ſponſus non eſſet.
Primatũ aũt eccleſie conceſſit dñs Petro & ſucceſſo-
ribus ſuis ſub uerbis Io. ultimo. Paſce oues meas.
Quare ipſe eſt uniuerſalis eccleſie Princeps & ſpon
ſus. & inde ſibi cõuenit: poſſe indulgere plenarie &
peccatoꝝ tpales penas pro quota ſui beneplaciti uel
in totũ remittere. Alii uero principes aut ſponſi ec-
cleſie: ſunt minus principales & pticulares aliqua-
rum eccleſiaꝝ & nõ uniuerſales principes uel ſponſi
quare nec plenarie poſſunt indulgere niſi ſolum ex
cõmiſſione uniuerſalis principis: & etiã ꝙ interdũ
in aliqbus cauſis cõſuetudinarie indulgẽt Car. ad
Centum dies & Epĩ ad. xl. hoc ad eos ex cõmiſſione
uniuerſalis Prĩcipis eccleſie deriuatũ eſt: a quo oĩs
ecclie Iuriſdictio fluxit: alĩs nõ recte fuiſſet eccleſia
a dño ordinata: ſi unũ caput a quo uniuerſa fluerẽt
nõ haberet. Et theſaurus iſte in eccleſia dei recõdi-
tus: nõ eſt repoſitio auri & argẽti: quo tpaliter redi
mi poſſint captiui. Sed multo ptioſior: repoſitio me
ritoꝝ vcʒ ſuperogatiõis penaꝝ xp̄i uirgis & ſctõꝝ

q oēs qđ ſuperogabāt in meritis penalibus pro ec-
cleſia fundebāt & ordinabāt: ut inde alia mēbra ec-
cleſie cū indigerēt iuuarēť. unde Paulus. ſcđa cor̃.
prio dicit ſe implere in corpe ſuo que deſūt paſſioni
bus xp̄i ꝓ eccl̄ia. Et hoc fuit oim ſc̄tor̃ ꝓpoſitū a ſs
ſumi illoꝝ labores & pene eſſent quodāmō fruſtra:
& incōueniēter ordinati. Tāta eſt ergo xp̄i uirgis
& ſc̄tōꝝ copia ſuperogatiōis opeꝝ penaliū cū nulle
in eis culpe & in aliis pauciſſime fuerit: ut nulle pe
ne debite oibus pc̄tis mūdi poſſint illi copie ſupero
gatiōis cōparari. ex illis ergo ſuperogatiōis meritis
que ſūt ꝑcioſiſſimū monile & ditiſſimus theſaurus
eccleſie inexhauſti uigoris & uirtutis. Spōſus eccle
ſie pōt cōmunicare & applicare aliis mēbris eccle-
ſie indigentibus unde ſoluāt: & penas pc̄tis ſuis de
bitas ex applicatiōe & cōmutatiōe illaꝝ penaꝝ redi
māt. In penalibus eni ꝓut habet cōis oīm aſſertio:
unus pōt ꝓ alio ſatiſfacere. Signāter cū mutua cha
ritate cōicāt: que facit opa eccl̄ie cōia: & hoc uideť
hre ſcđm unā intelligētiā Articulus ille fidei Sc̄tō
rū cōionem. Vnde infero ꝙ cōicantes ſc̄tis in chari-
tate q̄les ſunt uere cōtriti ſiue uiui ſiue mortui per
hūc modū applicationis opeꝝ penaliū: poſſunt in-
dulgētiis iuuari. & de uiuis quidē nulla eſt dubita
tio. De mortuis aūt purgādis ſatis uideť clarere ſi
eni aliis bonis opibus uiuor̃ ad eoꝝ ſalutē ordina-
tis iuuari poſſunt ut habeť Scđo Machabeoꝝ. viii
& hoc eccleſia auctoritate Gregorii in dialogis ha-
bet certū. Satis uidetur plenū ratione & pietate ꝙ

cū ipſi purgandi actu plus indigeant ꝗ̄ uiui & ſint
in loco ubi auxiliis eccleſie poſſunt reparari: ꝙ hec
eius pretioſiſſimo theſauro iuuentur: dum per uiuos
illoꝝ nomine explentur cauſe ille pie pro qbus da-
tur Indulgētia. & hoc habet cōmunior & uerior ſen
tentia: cui etiā poteſt probabiliter addi ꝙ ſi indul-
gere ſit applicare hmōi merita ut ex eis debita pe-
na ſoluatur: ꝙ purgādis nō ſolum per modū ſuffra
gii & quaſi incerti remedii: ſed etiā per modū indul
ti proſunt Indulgentie. quū iſte theſaurus ſicut &
alia applicari illis poſſit: ꝗ̄uis ꝑ eiſe remittere pec-
cata ſolū ſuper terram uideatur eccleſie fore conceſ
ſum. ¶ Secundo infero ꝙ Indulgētia plenaria eſto
ꝙ ex rōne ſua ad ſolam remiſſionē pene tempora-
lis ſe extendat: nunꝗ̄ tamen eſt nec eſſe poterit ſine
indulgētia & remiſſione omnis culpe. quinimo que
cunqꝫ indulgentia a pena: ꝗ̄uis nō plenaria: neceſſe
eſt ꝙ ſit plenaria ab omni mortali culpa: hoc tamē
nō eſt formale indulgētie eccl'ie: ſed accidit ei & con
curritcum ea ratione neceſſarie precedentis contri
tionis. Nam ſi ut diximus theſaurus eccleſie cui In
dulgētie innitunt᷑: nō poteſt applicari niſi illis qui
bus eſt uiuū participium cum eccleſia quales ſunt
exiſtētes in charitate & ſtatu ſalutis. Charitas eni
facit cōmunionem membrorum eccleſie & ipſa ubi
Prīa Pe. cunqꝫ eſt operit multitudinem peccatorum prout
quarto. ſcribit Petrus apoſtolus. Neceſſe eſt ergo ꝙ omnis
Indulgenia Eccleſie: que ex ſe ſolum attingit remi
ſſionem Pene temporalis: includat ſibi acciden-

taliter annexam ſacramentalē remiſſionē & Indul-
gentiam ab omni mortali culpa per contritionem &
cōfeſſionē que debet neceſſario precedere uel ſimul
eſſe cū dicta Indulgentia· & propterea habet ſtilus
& forma eccleſie ut nō indulgeatur aliter q̄ uere pe
nitentibus & confeſſis· Conſidera tamē ꝙ ſufficeret
pro participio Indulgētie dicere uere penitētibus:
tales enī ſunt in ſtatu ſalutis qui etiā includunt pro
poſitum confeſſionis tēpore determinato ab Eccle
ſia·Sed quia difficile imo impoſſibile eſt abſq; diui
na reuelatione intelligere quādo quis ſit uere peni-
tens & contritus ita ut perfecte doleat quantū dole
re debet de peccatis iuxta q̄d Iob· & Si ſimplex fue- Iob·
ro hoc ignorat anima mea· Ideo eccleſia addidit Cō
feſſis: quia attritionē & confeſſionē ſcire poſſumus·
Attritio enim que includit uerū dolorem poſſibilē
de preteritis culpis & dolorē de nō perfecto dolore
cū uero propoſito in futurū ab illis abſtinendi: hec
cum ſummiſſione ad claues eccleſie uigore ſacramē
ti Penitentie cū actuali confeſſione: Informatur &
fit contritio: prout habet cōmunis eccleſie ſententia·
Et hec attritio & confeſſio eſt ſcibilis & p̄ conſequēs
effectus tunc Indulgentie eſt certus: quod eſt ſum-
mum beneficium eccleſie & maximus effectus ſacra
mentaliū clauiū & primatus Iuriſdictionis eccleſie
& propterea eccleſia in forma Indulgendi ſua addi
dit Confeſſis: ut certior ſit effectus Indulgētie· Cō-
ſta: enī ex his q̄d ſi penitens uere atterat̄ & confitea

tur ꝙ eſt in ſtatu ſalutis & contritus reputatur :&
particeps Indulgentie efficitur. In caſu tamen quo
quis eſſet perfecte cōtritus ſufficeret ſibi ad partici
pium Indulgentie propoſitū confeſſionis tempore
ſtatuto ab eccleſia ſcilicet in Quadrageſima & talis
poſſet dici confeſſus qui tempore ſtatuto hoc facit.
nec uidetur eccleſia ad aliud eū debere arctare. pro
pter dubiū tamen interpretationis iſtoꝝ uerborū
cōmunis forme indulgēdi quis uidelicet dicatur cō
feſſus an qui tempore ſtatuto ab eccleſia uel qui tūc
tempore ſuſcipiende Indulgentie confitetur:& pro
pter dubium notitie uere penitentie & attritionis;
que ſine confeſſione raro poteſt dici formata contri
tio. Securius & melius faciūt qui ad ſuſcipiēdas In
dulgentias parant ſe per actualē dolorem & actua-
lem confeſſionem. quādo uidelicet poſt confeſſionē
preteritam recognoſcūt ſe incurriſſe maculam cri-
minalem quibus eni non eſt conſcientia incurſi cri-
minis poſt preteritā penitentiā non creduntur ulte
riori contritione aut confeſſione ad participium In
dulgentie indigere. Nūc ergo fratres chariſſimi ſub
hac Indulgentia plenaria quam in fine Miſſe aucto
re dn̄o ex conceſſione ſummi Principis & ſponſi uni
uerſalis eccleſie uobis omnibus elargiemur. propter
honorabilem uiſitationem notabilis iſtius Baſilice
& tam ſolemnis feſti reuerentiā ac propter aſſiſten
tiam Ceſaream & feliciſſimi Principis: nunc ſub ea
liberatio cōmunis ueſtra a culpis & penis peccatoꝝ

ueſtrorũ ſi recte eam ſuſcepcritis futura eſt. Nunc
ergo Iuditium eſt mundi ueſtri & defectuũ ueſtro-
rum que mundo agente contraxiſtis: & nunc demõ
Princeps tenebrarum harum qui pridem peccatis im
perabat uobis: eiicietur foras: quod dñs ſua clemen
tia in uobis adimpleat. ¶ Ex omnibus autem mem
bris Omelie iſtius: celebre & memorabile Epitho-
ma colligere poterimus ꝙ dũ recte exaltauerimus
& coluerimus Crucem dominicã: eiicietur a nobis
demon: percutietur Mahometes: & peccatũ omne a
nobis prorſus pelletur: quod Deus optimus maxi-
mus creator & ſaluator noſter pro nobis cruce exal
tatus uotiue nobis omnibus dignetur concedere.
Qui cum patre & Spiritu ſancto uiuit & regnat in
ſecula benedictus Amen.

¶ Iſta ſunt corrigenda in libro.

A. folio ſecundo ſecunda facie. a. vbi dicitur epithetomata: dicatur epithomata.
A. folio tertio facie prima. a. vbi dicit̃ Rumoldi dicat̃ Ruimoldi. Et ſic vbiq; emendetur.
Ibidē paulopoſt vbi dicitur Caruagal dicat̃ Caruaial.
Ibidem circa finem folij vbi dicitur referimus dicatur referemus.
A. folio ſexto facie prima. f. vbi dicitur ſpecies dicat̃ ſpes.
B. folio ſecundo facie prima. c. vbi dicitur in libro Regum dicatur Prouer. xij.
B. folio quinto facie prima: vbi dicitur maiorem hiſtoriam dicatur veriorem hiſtoriam.
Ibidem paulopoſt dicatur diclux.
C. folio ſcdo facie prima. f. vbi dr̃ precepta dicat̃ prerepta.
C. folio quarto facie ſecunda. g. vbi dicitur dominiũ ergo: dicatur dominiũ vero.
C. folio quinto facie ſecunda. f. vbi dicitur datum ac millia dicatur datur ad millia.
C. fo. vi. facie prima. b. vbi dicit̃ inſpirato dicat̃ inſperato.
Fo. eodē facie. ij. vbi dicitur noſce dicatur noſſe.
D. fo. primo fa. ij. c. vbi dicit̃ conſequēter dicat̃ cōiter.
D. fo. ij. fa. prima. a. vbi dr̃ deſtinationē dicat̃ deſtructionē.
D. fo. ij. fa. ij. c. illa pticula nō in ſacramento deleatur.
Fo. eo. fa. ij. vbi dicit̃ expoſitio lr̃alis addatur ſola.
D. fo. v. fa. prima. b. vbi dr̃ accepi dicatur accipi poteſt.
Fo. eodem facie. ij. f. vbi dicitur per tempus ideſt; dicat̃ per tempus ⁊ tempora ideſt ⁊c̄.
D. fo. ſexto facie ſecunda. e. vbi dicitur eius enim hora; dicatur eius enim era.
E. fo. ij. fa. prima. d. vbi dicitur ¶ Plaga Mahometis dicatur. ¶ De plaga.
Fo. eo. fa. ij. f. vbi dr̃ tetigimus dicatur tetigerimus.
E. fo. iij. fa. prĩa. a. vbi dr̃ bello iuſte dicat̃ bello iuſto.
E. fo. v. fa. ij. vbi dr̃ Caphaleniã dicat̃ Cephaleniam.
Ibidē paulopoſt vbi dicit̃ intuere dicatur intueri.
E. fo. vi. fa. ij. a. vbi dr̃ Imperatore dicat̃ Imperatorē.

¶ Finis.